

Α΄ ΜΕΡΟΣ

Εισαγωγικά – Κείμενο – Μετάφραση – Γλωσσικά σχόλια

1

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ο συγγραφέας Ο **Ηρόδοτος** γεννήθηκε γύρω στο 485 π.Χ. στην Αλικαρνασσό, πόλη των νοτιοδυτικών παραλίων της Μ. Ασίας. Καταγόταν από επιφανή οικογένεια. Θείος του ήταν ο επικός ποιητής και χρησμολόγος Πανύασις, που είχε συνθέσει εκτός από άλλα και ένα μεγάλο επικό ποίημα με κεντρικό ήρωα τον Ηρακλή. Μεγάλωσε σε ανώτερο πνευματικό περιβάλλον, πήρε καλή μόρφωση, διάβαζε τους πριν από αυτόν λογογράφους καθώς και παλιούς και νέους ποιητές από τον Όμηρο ως τη Σαπφώ και τον Πίνδαρο. Ταξίδεψε σε πολλές περιοχές της Ελλάδας, στην Αίγυπτο, στη Φοινίκη, στη Μεσοποταμία, στη Σκυθία, στις ακτές της Μαύρης Θάλασσας και στην Κάτω Ιταλία· έτσι διεύρυνε τους ορίζοντές του και εξασφάλισε πολύτιμο εθνογραφικό υλικό για το έργο του. Τα γεγονότα που αναμφισβήτητα σημάδεψαν την παιδική του ηλικία ήταν οι Περσικοί πόλεμοι, που συγκλόνισαν τόσο τον περσικό όσο και τον ελληνικό κόσμο. Πέθανε μετά το 430 π.Χ. Ο Ρωμαίος πολιτικός ρήτορας και φιλόσοφος Κικέρων τον αποκάλεσε *πατέρα της Ιστορίας*, γιατί θεώρησε ότι ήταν ο πρώτος στην ιστορία των γραμμάτων άξιος του ονόματος του ιστορικού.

Το έργο του Το έργο του Ηροδότου είναι το αρχαιότερο πεζό κείμενο του δυτικού πολιτισμού που σώθηκε ολόκληρο. Πρόκειται για μια εκτεταμένη έκθεση ποικίλης ύλης, που το επίκεντρό της κατέχει η ιστορική αφήγηση. Το κατεξοχήν αντικείμενό του είναι οι Μηδικοί πόλεμοι, η σύγκρουση Ελλήνων και Περσών. Ο κύριος άξονας της ιστορικής αφήγησης καλύπτει την περίοδο 494-479 π.Χ. Ο ίδιος ο συγγραφέας του το χαρακτηρίζει *ιστορίην* (= έρευνα). Οι Αλεξανδρινοί φιλόλογοι το διαίρεσαν σε εννέα βιβλία και το τιλοφόρησαν *Ηροδότου Μοῦσαι*, επειδή σε καθένα από τα εννέα βιβλία έδωσαν το όνομα μιας από τις εννέα

θεότητες των γραμμάτων και των τεχνών, τις Μούσες. Στόχος του είναι να καταγράψει όσα πραγμάτωσε το ανθρώπινο γένος, για να μη μείνουν στην αφάνεια και λησμονηθούν έργα μεγάλα και αξιοθαύμαστα. Αξιολογεί την αξιοπιστία των πηγών του και εκθέτει τη δική του γνώμη για τα αίτια των πολέμων.

Το κείμενο της Ενότητας

Πρόκειται για διασκευή του κεφαλαίου 120 του 2ου βιβλίου της *Ιστορίας* του Ηροδότου. Το βιβλίο αυτό είναι εξολοκλήρου αφιερωμένο στην Αίγυπτο (εξετάζεται η φύση της χώρας και κάθε πτυχή της ζωής των Αιγυπτίων). Άξια προσοχής είναι όσα λέγονται για τον Τρωικό πόλεμο. Ο πατέρας της *Ιστορίας* πείθεται από τους Αιγύπτιους ιερείς για την παρουσία της Ελένης στην Αίγυπτο και όχι στην Τροία και δικαιολογεί αυτή την εκτίμησή του.

2

ΚΕΙΜΕΝΟ

Εἰ ἐν Ἰλίῳ Ἑλένη ἦν, ἀπέδοντο ἂν αὐτὴν τοῖς Ἑλλησιν οἱ Τρῶες, ἐκόντος γε ἢ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου. Οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς ἦν ὁ Πριάμος οὐδὲ οἱ ἄλλοι Τρῶες, ὥστε τοῖς σφετέροις σώμασι καὶ τοῖς τέκνοις καὶ τῇ πόλει κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοικῆ. Εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ταῦτα ἐγίγνωσκον, ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρῶων, μάλιστα δὲ οἱ αὐτοῦ νιεῖς, ὁπότε συμμίσγοιεν τοῖς Ἑλλησιν, ἀπώλλυντο, Πριάμος, εἰ καὶ αὐτὸς Ἑλένη συνώκει, ἀπέδωκεν ἂν αὐτὴν Μενελάῳ, ἵνα αὐτὸς καὶ οἱ ὑπήκοοι αὐτοῦ ἀπαλλαγείεν τῶν παρόντων κακῶν. Ἄλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι οὐδὲ λέγουσιν αὐτοῖς τὴν ἀλήθειαν ἐπίστευον οἱ Ἑλληνες, ὡς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος ὅπως πανωλεθρία ἀπολόμενοι καταφανῆς τοῦτο τοῖς ἀνθρώποις ποιήσωσι, ὡς τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωραὶ παρὰ τῶν θεῶν.

Ἡρόδοτος, *Ἱστορίη* 2.120 (διασκευή)

3

ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Ο Ηρόδοτος υιοθετεί την άποψη ότι η Ελένη δε βρισκόταν στην Τροία. Υποστηρίζει πως αν συνέβαινε το αντίθετο, οι Τρῶες θα την έδιναν πίσω, ήθελε δεν ήθελε ο Αλέξανδρος (Πάρης). Κι αυτό για τους εξής λόγους: α. γιατί ο

Αλέξανδρος (Πάρις) δεν είχε το δικαίωμα να λάβει αποφάσεις σε βάρος του λαού του· β. γιατί δεν ήταν ούτε ο Πριάμος ούτε οι άλλοι Τρώες τόσο τρελοί που να θέλουν να βάλουν σε κίνδυνο τους πάντες και τα πάντα μόνο και μόνο για να συζούν ο Αλέξανδρος και η Ελένη· γ. γιατί ο Πριάμος, ακόμα κι αν συζούσε ο ίδιος μ' αυτήν, βλέποντας πολλούς Τρώες και κυρίως τους γιους του να χάνονται στις συγκρούσεις με τους Έλληνες εξαιτίας της, θα επιδίωκε την απαλλαγή τόσο του ίδιου του εαυτού όσο και των υπηκόων του από τις συμφορές. Στη συνέχεια εκφράζει τη γνώμη ότι οι Τρώες, αν και ήταν ειλικρινείς, δεν κατάφεραν να πείσουν τους Έλληνες ότι δεν είχαν την Ελένη· κι αυτό επειδή ο θεός με την ολοκληρωτική καταστροφή των Τρώων ήθελε να γίνει σαφές στους ανθρώπους ότι τα μεγάλα αδικήματα οι θεοί τα τιμωρούν με μεγάλες ποινές.

4

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Η Ελένη λοιπόν δε βρισκόταν στην Τροία· διαφορετικά οι Τρώες θα την έδιναν πίσω στους Έλληνες· κι αυτό είτε το 'θελε είτε δεν το 'θελε ο Αλέξανδρος. Γιατί βέβαια δεν ήταν τόσο αλλοπαρμένος ο Πριάμος, ούτε και οι άλλοι Τρώες, ώστε να θέλουν να βάλουν σε κίνδυνο και τη δική τους ζωή και τη ζωή των παιδιών τους και την πόλη τους μόνο και μόνο για να πλάγιαζει ο Αλέξανδρος με την Ελένη. Ας υποθέσουμε ότι μπορεί έτσι να σκέφτονταν τα πρώτα χρόνια οι Τρώες· αργότερα όμως, όταν τόσοι και τόσοι από τους υπόλοιπους Τρώες και κυρίως οι γιοι του Πριάμου έχαναν τη ζωή τους σε κάθε συμπλοκή με τους Έλληνες, ο Πριάμος, ακόμα κι αν ο ίδιος πλάγιαζε με την Ελένη, θα την έδινε πίσω στον Μενέλαο· κι αυτό προκειμένου ο ίδιος και οι υπήκοοί του να απαλλαγούν από τις παρούσες συμφορές. Αλλά οι Τρώες δεν είχαν την Ελένη για να τη δώσουν, και οι Έλληνες δεν τους πίστευαν κι ας έλεγαν εκείνοι την αλήθεια· γιατί, κατά τη γνώμη μου, ο θεός τα κανόνισε τα πράγματα έτσι ώστε να αφανιστούν εντελώς οι Τρώες και με αυτό τον τρόπο να κάνουν φανερό σε όλο τον κόσμο ότι για τις μεγάλες αδικίες οι θεοί επιβάλλουν μεγάλες τιμωρίες.

5

ΚΕΙΜΕΝΟ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΣΕ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΣΗ

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Εἰ Ἑλένη ἦν ἐν Ἰλίῳ,
οἱ Τρῶες ἀπέδοντο ἂν αὐτὴν τοῖς
Ἕλλησιν,
ἐκόντος γε ἢ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου.

Οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς ἦν ὁ
Πριάμος
οὐδὲ οἱ ἄλλοι Τρῶες,
ὥστε ἐβούλοντο κινδυνεύειν τοῖς
σφετέροις σώμασι καὶ τοῖς τέκνοις
καὶ τῇ πόλει,
ὅπως Ἀλέξανδρος συνοικῆ Ἑλένη.

Εἰ δέ τοι καὶ ἐγίνωσκον ταῦτα

ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις,
ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρῶων
ἀπώλλυντο,
μάλιστα δὲ [ἀπώλλυντο]
οἱ υἱεῖς αὐτοῦ,
ὁπότε συμμίσγοιεν τοῖς Ἕλλησιν,

Πριάμος,
εἰ καὶ αὐτὸς συνώκει Ἑλένη,

ἀπέδωκεν ἂν αὐτὴν Μενελάῳ,
ἵνα αὐτὸς καὶ οἱ υἱήκοοι αὐτοῦ ἀπαλ-
λαγείεν τῶν παρόντων κακῶν.

Ἀλλὰ [Τρῶες] γὰρ οὐκ εἶχον Ἑλένην
ἀποδοῦναι
οὐδὲ οἱ Ἕλληγες ἐπίστευον αὐτοῖς
λέγουσιν τὴν ἀλήθειαν,
ὥς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι,
τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος,
ὅπως
πανωλεθρία ἀπολόμενοι

ΑΠΟΔΟΣΗ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Αν η Ελένη βρισκόταν στην Τροία,
οι Τρῶες θα την ἔδιναν πίσω στους
Ἕλληνες,
με ἢ χωρὶς τη θέληση βέβαια του Αλε-
ξάνδρου.

Γιατί βέβαια δεν ἦταν τόσο παρά-
φρων ο Πριάμος
οὔτε και οι ἄλλοι Τρῶες,
ὥστε να θέλουν να θέτουν σε κίνδυνο
τη ζωὴ τη δική τους και των παι-
διών τους και την πόλη τους,
για να ζει ο Αλέξανδρος μαζί με την
Ελένη.

Κι αν βέβαια (οι Τρῶες) εἶχαν αὐτὴ τη
γνώμη
τα πρώτα χρόνια,
ὅταν (αργότερα) πολλοὶ ἀπὸ τους υπό-
λοιπους Τρῶες ἔχαναν τη ζωὴ τους
–και προπαντός οι υιοι τους (έχα-
ναν τη ζωὴ τους)–,
κάθε φορά που συγκρούονταν με τους
Ἕλληνες,

ο Πριάμος,
αν ἀκόμη και ο ἴδιος συζούσε με την
Ελένη,
θα την ἔδινε πίσω στον Μενέλαο,
με σκοπὸ ο ἴδιος και οι υἱήκοοί του να
απαλλαγούν ἀπὸ τις παρούσες
συμφορές.

Ἀλλὰ (οι Τρῶες) βέβαια δεν εἶχαν την
Ελένη, ὥστε να την επιστρέψουν,
οὔτε οι Ἕλληνες τους πίστευαν, μολο-
νότι αυτοὶ ἔλεγαν την ἀλήθεια,
ὅπως ἐγὼ νομίζω,
επειδὴ ὁ θεὸς μηχανευόταν
προκειμένου
με την ολοκληρωτικὴ καταστροφὴ τους¹

1. Κατὰ λέξη: ἀφὸς καταστραφούν ολοκληρωτικά.

ποιήσωσι καταφανές τοῖς ἀνθρώποις
τοῦτο,
ὡς καὶ αἱ παρὰ τῶν θεῶν τιμωρίαι
τῶν μεγάλων ἀδικημάτων
εἰσὶ μεγάλαι.

να κάνουν ολοφάνερο στους ανθρώ-
πους αυτό,
ὅτι δηλαδή και οι εκ μέρους των θεῶν
τιμωρίες για τις μεγάλες αδικίες
είναι μεγάλες.

6

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

Στο κείμενο συναντήσαμε:

■ δύο φορές το **ὡς**

- ◆ *ὡς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι*
- ◆ *ὡς τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν.*

Και στις δύο περιπτώσεις το *ὡς* λειτουργεί ως υποτακτικός σύνδεσμος· στην πρώτη εισάγει δευτ. αναφορική παραβολική πρότ. και μεταφράζεται «όπως», «καθώς» και στη δεύτερη δευτ. ειδική πρότ. και μεταφράζεται «ὅτι», «πως», «ὅτι τάχα».

Γενικότερα, το *ὡς* ως υποτακτικός σύνδ. εισάγει σχεδόν όλα τα είδη δευτ. προτάσεων (ειδικές, πλάγιες ερωτηματικές, αιτιολογικές, τελικές, συμπερασματικές, χρονικές, αναφορικές) και μεταφράζεται ανάλογα με το είδος της πρότ. που εισάγει.

■ δύο φορές το **ἄν**

- ◆ *ἀπέδοντο ἄν* (= θα έδιναν πίσω, θα είχαν δώσει πίσω)
- ◆ *ἀπέδωκεν ἄν* (θα έδινε πίσω, θα είχε δώσει πίσω).

Και στα δύο παραδείγματα το *ἄν* συνοδεύει οριστική ιστορικού χρόνου (οριστική αορίστου)· πρόκειται για το δυνητικό *ἄν*. Η οριστική που συνοδεύεται από το δυνητικό *ἄν* λέγεται δυνητική, δηλώνει κάτι το δυνατό στο παρελθόν ή κάτι το μη πραγματικό και μεταφράζεται με: **θα + παρατατικός** ή (πιο σπάνια) **θα + υπερσυντέλικος**.

■ τις μετοχές

μετοχή	υποκείμενο	είδος	μετάφραση
<i>τῶν παρόντων</i>	<i>τῶν</i>	επιθετική	των παρόντων, των τωρινών
<i>λέγουσιν</i>	<i>αὐτοῖς</i>	εναντιωματική-συνημμ.	μολονότι έλεγαν
<i>παρασκευάζοντος</i>	<i>τοῦ δαιμονίου</i>	αιτιολογική-απόλυτη	επειδὴ μηχανευόταν
<i>ἀπολόμενοι</i>	<i>ενν. οὗτοι</i>	χρονική-συνημμ.	αφού καταστραφούν

Από τον πίνακα προκύπτουν τα ακόλουθα:

- ◆ το υποκείμενο της μετοχής (του προσωπικού ρήματος) τίθεται στην πτώση της μετοχής·
  - ◆ οι μετοχές ενεστώτα μεταφράζονται και με παρατατικό·
  - ◆ οι μετοχές που δηλώνουν επιρρηματική σημασία (χρόνο, αιτία, [...]) μπορεί να είναι είτε απόλυτες είτε συνημμένες·
  - ◆ είτε είναι συνημμένες είτε απόλυτες, οι μετοχές μεταφράζονται με τον ίδιο τρόπο·
  - ◆ μία χρονική μετοχή σε χρόνο αόριστο μπορεί να μεταφράζεται είτε με το **αφού + οριστική αορίστου** (*ἀπολόμενοι* = αφού καταστράφηκαν), εφόσον δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν, είτε με το **αφού + υποτακτική αορίστου** (*ἀπολόμενοι* = αφού καταστραφούν), εφόσον δηλώνει το προτερόχρονο στο μέλλον.
- τις αντωνυμίες **αὐτοῦ** (*οἱ αὐτοῦ νίεις*) και **αὐτοῦ** (*οἱ ὑπήκοοι αὐτοῦ*).
- Η πρώτη παίρνει δασεία και η δεύτερη ψιλή. Ο δασυνόμενος τύπος ανήκει στην αυτοπαθητική αντων. γ΄ προσώπου ενώ ο τύπος με ψιλή στην οριστική επαναληπτική αντων. Η διαφορά τους δεν περιορίζεται μόνο στο πνεύμα· επεκτείνεται και στη σημασία.

7

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

- ☞ **εἰ**: εδώ, υποθετικός σύνδ.· εισάγει δευτ. υποθετική πρότ. (= αν, εάν).
- ☞ **Ἰλίφ**: ουσ. β΄ κλ., (δοτ. εν.), *ἡ Ἴλιος και τὸ Ἴλιον* (= η πόλη του Ἴλου, η Τροία).
- ☞ **ἦν**: οριστ. παρατ. (γ΄ εν.) του βοηθητικού και ανώμαλου ρήμ. *εἰμί* (= είμαι, υπάρχω).
  - ◆ ΕΝΕΣΤ.: *εἰμί*, ΠΑΡΑΤ.: *ἦν* και *ἦ*, ΜΕΛΛ.: *ἔσομαι*, ΑΟΡ.: *ἔγενόμην*, ΠΑΡΑΚ.: *γέγονα*, ΥΠΕΡΣ.: *ἔγεγονειν*.
  - ◆ ΟΜΟΡΡΙΖΑ: ουσία, περιουσία, εξουσία, παρουσία, απουσία, όντως, οντότητα, ον, ουσιαστικός, ανούσιος, ουσιώδης.
- ☞ **ἀπέδοντο**: οριστ. αορ. μ.φ. (γ΄ πληθ.) του ρήμ. *ἀποδίδομαι* (= δίνω κάτι με τη θέλησή μου, επιστρέφω).
  - ◆ ΟΜΟΡΡΙΖΑ: απόδοση, αποδοτικός, αποδόσιμος, αποδοτικότητα, ανα-νταπόδοτος.
- ☞ **ἀπέδοντο ἄν**: δυνητική οριστική (= θα έδιναν πίσω, θα είχαν δώσει πίσω).
- ☞ **αὐτήν** (= *Ἐλένην*): επαναληπτική, εδώ, αντων., θηλ. γένους (αιτιατ. εν.).
- ☞ **τοῖς Ἕλλησιν**: ουσ. γ΄ κλ., αρσ. γένους (δοτ. πληθ.), *ὁ Ἕλλησιν* (= ο Ἕλληνας).
Για την κλίση του βλ. ΠΙΝΑΚΑ 1, σελ. 21.

- ☞ **οί Τρώες:** ουσ. γ' κλ., αρσ. γένους, ονομ. εν., *ὁ Τρώς*. Για την κλίση του βλ. ΠΙΝΑΚΑ 1, σελ. 21.
- ☞ **έκόντος:** μτχ. άχρηστου ρήμ., η οποία παρέμεινε ως επίθ. με επιρρ. σημασία, αρσ. γένους, (γεν. εν.), γ' κλ., *έκών, έκούσα, έκόν* (= αυτός που θέλει, θεληματικά, εκούσια, με τη θέληση).
- ☞ **γέ:** μόριο εγκλιτικό ή σύνδ. βεβαιωτικός ή προσθετικός (= βέβαια, μάλιστα, πράγματι· τουλάχιστον).
- ☞ **άκοντος:** επίθ. γ' κλ., αρσ. γένους (γεν. εν.), *ὁ άκων, ή άκουσα, τὸ άκον* (= αθέλητος, ακούσιος, αναγκαστικός, χωρίς τη θέληση. Πβ. ν.ε. ακούσιος.
  - ◆ **έκόντος γε ή άκοντος Άλεξάνδρου** = με τη θέληση βέβαια ή όχι του Αλεξάνδρου.
- ☞ **δή:** μόριο βεβαιωτικό (= πράγματι, αλήθεια).
- ☞ **ούτω(ς):** επίρρ. (= έτσι, με αυτό τον τρόπο)· [+ *επίθ.* ή *επίρρ.*] τόσο, τόσο πολύ.
- ☞ **φρενοβλαβής:** επίθ. γ' κλ., αρσ. γένους (ονομ. εν.), *ὁ φρενοβλαβής, ή φρενοβλαβής, τὸ φρενοβλαβές* (= παράφρων, τρελός). Κλίνεται όπως το επίθ. *ὁ καταφανής, ή καταφανής, τὸ καταφανές* (βλ. ΠΙΝΑΚΑ 2, σελ. 22).
  - ◆ **οὐ γάρ δη οὕτω γε φρενοβλαβής ήν ὁ Πρίαμος** = γιατί βέβαια δεν ήταν τόσο παράφρων ο Πρίαμος.
- ☞ **ώστε:** συμπερασματικός σύνδ. (= ώστε, με αποτέλεσμα να)· εδώ εισάγει δευτ. συμπερασματική πρότ.
- ☞ **σφετέροις:** κτητική αντων. γ' προσώπου για πολλούς κτήτορες, ουδ. γένους, δοτ. πληθ., *σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον* (= δικός τους, αυτός που ανήκει σ' αυτούς).
  - ◆ ΟΜΟΡΡΙΖΑ: σφετερίζομαι, σφετεριστής, σφετερίστρια, σφετερισμός.
- ☞ **σώμασι:** ουσ. γ' κλ., ουδ. γένους, (δοτ. πληθ.), *τὸ σώμα*. Για την κλίση του βλ. ΠΙΝΑΚΑ 1, σελ. 21
- ☞ **τοῖς τέκνοις:** ουσ. β' κλ., ουδ. γένους (δοτ. πληθ.), *τὸ τέκνον* (= παιδί, γιος ή θυγατέρα). Για την κλίση του βλ. ΠΙΝΑΚΑ 1, σελ. 21.
- ☞ **τῆ πόλει:** ουσ. γ' κλ., θηλ. γένους, δοτ. εν., *ή πόλις*. Για την κλίση του βλ. ΠΙΝΑΚΑ 1, σελ. 21.
- ☞ **κινδυνεύειν:** απρμφ. ενεργ. ενεστ. του ρήμ. *κινδυνεύω* (= επιχειρώ επικίνδυνη πράξη, ριψοκινδυνεύω· διατρέχω κίνδυνο).
  - ◆ ΕΝΕΣΤ.: *κινδυνεύω*, ΠΑΡΑΤ.: *έκινδύνευον*, ΜΕΛΛ.: *κινδυνεύσω*, ΑΟΡ.: *έκινδύνευσα*, ΠΑΡΑΚ.: *κεκινδύνευκα*.
- ☞ **έβούλοντο:** οριστ. παρατατ. μ.φ. (γ' πληθ.) του ρήμ. *βούλομαι* (= θέλω, επιθυμώ).
  - ◆ ΕΝΕΣΤ.: *βούλομαι*, ΠΑΡΑΤ.: *έβουλόμην και ήβουλόμην*, ΜΕΛΛ.: *βουλήσο-*

μαι, ΑΟΡ.: ἐβουλήθην και ἠβουλήθην, ΠΑΡΑΚ.: βεβούλημαι, ΥΠΕΡΣ.: ἐβεβουλήμην.

◆ ΟΜΟΡΡΙΖΑ: βούληση, βουλευτικός.

◆ **ὥστε τοῖς σφετέροις σώμασι καὶ τοῖς τέκνοις καὶ τῇ πόλει κινδυνεύειν ἐβούλοντο** = ὥστε ἐβούλοντο κινδυνεύειν τοῖς σφετέροις σώμασι καὶ τοῖς τέκνοις καὶ τῇ πόλει (= ὥστε ἤθελαν να θέτουν σε κίνδυνο τη ζωή τη δική τους και των παιδιών τους και την πόλη).

- ⇒ **ὅπως:** ἐδώ, τελικός σύνδ. (= για να, προκειμένου να)· εισάγει δευτ. τελική πρότ.
- ⇒ **συνοικῆ:** υποτακτ. ενεργ. ενεστ. (γ' εν.) του συνηρ. ρήμ. *συνοικέω, συνοικῶ* (= [+ δοτ.] κατοικῶ, μένω μαζί με κάποιον, συγκατοικῶ, συζῶ).
  - ◆ ΕΝΕΣΤ.: *συνοικῶ*, ΠΑΡΑΤ.: *συνώκουν*, ΜΕΛΛ.: *συνοικήσω*, ΑΟΡ.: *συνώκησα*, ΠΑΡΑΚ.: *συνώκηκα*, ΥΠΕΡΣ.: *συνώκηκειν*.
  - ◆ ΟΜΟΡΡΙΖΑ: συνοικία, συνοικισμός, αποικία, αποικισμός, κατοικία.
- ⇒ **τοί:** μόριο (= βέβαια, οπωσδήποτε, εξάπαντος).
- ⇒ **πρώτοις:** επίθ. β' κλ. (υπερθετ. βαθμού), αρσ. γένους (δοτ. πληθ.), *ὁ πρότος, ἡ πρώτη, τὸ πρότον*. ΘΕΤ.: (απαντά μόνο το επίρρ. *πρό*), ΣΥΓΚΡ.: *ὁ πρότερος, ἡ προτέρα, τὸ πρότερον*. Βλ. ΠΙΝΑΚΑ 5, σελ. 24.
- ⇒ **χρόνους:** ουσ. β' κλ., αρσ. γένους, δοτ. πληθ., *ὁ χρόνος*.
- ⇒ **ταῦτα:** δεικτική αντων., ουδ. γένους (αιτιατ. πληθ.), *οὗτος, αὕτη, τοῦτο* (= αὐτός, αὐτή, αὐτό). Για την κλίση της βλ. ΠΙΝΑΚΑ 3, σελ. 22.
- ⇒ **ἐγίγνωσκον:** οριστ. ενεργ. παρατ. (γ' πληθ.) του ρήμ. *γινώσκω* (= [+ αιτιατ.] γνωρίζω, ξέρω, διακρίνω, μαθαίνω, παρατηρῶ).
  - ◆ ΕΝΕΣΤ.: *γινώσκω*, ΠΑΡΑΤ.: *ἐγίγνωσκον*, ΜΕΛΛ.: *γνώσομαι*, ΑΟΡ.: *ἔγνων*, ΠΑΡΑΚ.: *ἔγνωκα*, ΥΠΕΡΣ.: *ἔγνώκειν*.
  - ◆ ΟΜΟΡΡΙΖΑ: γνώμη, συγγνώμη, γνώση, ανάγνωση, απόγνωση, διάγνωση, γνωστός, άγνωστός, γνώστης, αναγνώστης, γνωστικός, αγνώμων.
  - ◆ **εἰ ταῦτα ἐγίγνωσκον** = αν είχαν αυτή τη γνώμη.
- ⇒ **ἐπεὶ:** σύνδ., ἐδώ χρονικός (= ὅταν, αφοῦ).
- ⇒ **πολλοί:** ανώμαλο επίθ., αρσ. γένους (ονομ. πληθ.), *ὁ πολὺς, ἡ πολλή, τὸ πολὺ*. ΣΥΓΚΡ.: *ὁ πλείων, ἡ πλείων, τὸ πλεόν*, ΥΠΕΡΘ.: *ὁ πλείστος, ἡ πλείστη, τὸ πλείστον*. Βλ. ΠΙΝΑΚΑ 5, σελ. 24.
- ⇒ **ἄλλων:** αόριστη αντων., αρσ. γένους (γεν. πληθ.), *ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο*. Κλίνεται ὅπως ἓνα δευτερόκλιτο επίθετο.
- ⇒ **μάλιστα:** επίρρ. υπερθετ. βαθμού (= κυρίως, κατεξοχὴν, περισσότερο από κάθε ἄλλο). Βλ. ΠΙΝΑΚΑ 5, σελ. 24.
- ⇒ **οἱ υἱεῖς:** ουσ., αρσ. γένους (ονομ. πληθ.), *ὁ υἱὸς* (= γιος). Το ουσιαστικό παρουσιάζει τύπους και κατά τη β' και κατά την γ' κλίση· κλίνεται ως εξής:

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
	β' κλίση	γ' κλίση	β' κλίση	γ' κλίση	
ονομ.	ὁ	υἶός	οἱ	υἱοὶ	υἱεῖς
γεν.	τοῦ	υἱοῦ	τῶν	υἱῶν	υἱέων
δοτ.	τῷ	υἱῷ	τοῖς	υἱοῖς	υἱεσσι(ν)
αιτ.	τόν	υἱόν	τούς	υἱούς	υἱεῖς
κλητ.	(ὦ)	υἱέ	(ὦ)	υἱοὶ	υἱεῖς

- ☞ **αὐτοῦ:** αυτοπαθητική αντων. γ' προσώπου, αρσ. γένους (γεν. εν.).
 ♦ **οἱ αὐτοῦ υἱεῖς** = οι δικοί του γιοι.
- ☞ **ὁπότε:** εδώ, χρονικός σύνδ. Συντάσσεται με ευκτική επαναληπτική (*συμμίσγοιεν*) και μεταφράζεται: κάθε φορά που.
- ☞ **συμμίσγοιεν:** ευκτ. ενεργ. ενεστ. (γ' πληθ.) του ρήμ. *συμμίσγω* (επικός και ιωνικός τύπος, αντί *συμμεῖγνυμι*) = αναμειγνύω, ανακατώνω κάτι με άλλο· επικοινωνώ· συγκροούμαι.
 ♦ ΟΜΟΡΡΙΖΑ: σύμμεικτος, σύμμειξη, συμμιγής, σμίγω, σμιχτός, σμίξιμο, άσμιχτος, μείγμα, ανάμεικτος, μιγάς.
- ☞ **τοῖς Ἑλλησιν:** βλ. πιο πάνω.
- ☞ **ἀπόλλυντο:** οριστ. παρτατ. μ.φ. (γ' πληθ.) του ρήμ. *ἀπόλλυμαι* (= χάνομαι, φονεύομαι, καταστρέφομαι, αφανίζομαι).
 ♦ ΟΜΟΡΡΙΖΑ: ὄλεθρος, ἀπώλεια, πανωλεθρία, πανώλης (= πολύ βαριά λοιμώδης αρρώστια).
- ☞ **αὐτός:** οριστική αντων. (= ο ἴδιος, δηλ. ο Πρίαμος). Για περισσότερα βλ. Ενότητα 6, σελ. 283-284.
- ☞ **συνῴκει:** οριστ. ενεργ. παρτατ. (γ' εν.) του συνηρ. ρήμ. *συνοικέω, συνοικῶ* (= [+ δοτ.] κατοικώ, μένω μαζί με κάποιον, συγκατοικώ, συζώ). Για ΟΜΟΡΡΙΖΑ βλ. πιο πάνω, *συνοικῆ*.
- ☞ **ἀπέδωκεν:** οριστ. ενεργ. αορ. (γ' εν.) του ρήμ. *ἀποδίδωμι* (= δίνω πίσω, επιστρέφω ὅ,τι πήρα, επιστρέφω κάτι που οφείλω). Για ΟΜΟΡΡΙΖΑ βλ. πιο πάνω, *ἀπέδοντο*.
- ☞ **ἀπέδωκεν ἄν:** δυνητική οριστική (= θα έδινε πίσω, θα είχε δώσει πίσω).
- ☞ **αὐτήν** (= *Ἐλένην*): επαναληπτική, εδώ, αντων., θηλ. γένους (αιτιατ. εν.). Για περισσότερα βλ. Ενότητα 6, σελ. 283-284.
- ☞ **Μενελάφ:** κύριο όνομα β' κλ., αρσ. γένους (δοτ. εν.), *ὁ Μενέλαος, τοῦ Μενελάου*.
- ☞ **ἴνα:** τελικός, εδώ, σύνδ. (= για να).
- ☞ **αὐτός:** οριστική αντων. (= ο ἴδιος, δηλ. ο Πρίαμος). Για περισσότερα βλ. Ενότητα 6, σελ. 283-284.

- ⇒ **οἱ ὑπήκοοι:** ουσ. β΄ κλ., αρσ. γένους (ονομ. πληθ.), *οἱ ὑπήκοοι* (= υπήκοοι). Συνήθως απαντά ως επίθ. *ὁ ὑπήκοος, ἡ ὑπήκοος, τὸ ὑπήκοον* (= που ακούει, που προσέχει· υποταγμένος, δούλος κάποιου).
- ⇒ **αὐτοῦ** (= *Πριάμου*): επαναληπτική, εδώ, αντων., αρσ. γένους (γεν. εν.). Για περισσότερα βλ. Ενότητα 6, σελ. 283-284.
- ⇒ **ἀπαλλαγείεν:** ευκτ. παθητ. αορ. β΄ (γ΄ πληθ.) του ρήμ. *ἀπαλλάττομαι* ἢ *ἀπαλλάσσομαι* (= [+ γεν.] ελευθερώνομαι, ἀπαλλάσσομαι, γλιτώνω από κάτι).
- ◆ ΕΝΕΣΤ.: *ἀπαλλάττομαι* και *ἀπαλλάσσομαι*, ΠΑΡΑΤ.: *ἀπηλλαττόμην* και *ἀπηλλασσόμην*, ΜΕΛΛ.: *ἀπαλλάξομαι*, (παθητ. β΄) *ἀπαλλαγῆσομαι*, ΑΟΡ.: *ἀπηλλαξάμην*, (παθητ. α΄) *ἀπηλλάχθην*, (παθητ. β΄) *ἀπηλλάγην*, ΠΑΡΑΚ.: *ἀπήλλαγμα*, ΥΠΕΡΣ.: *ἀπηλλάγμην*.
  - ◆ ΟΜΟΡΡΙΖΑ: αλλαγή, ἀπαλλαγή, συναλλαγή, παραλλαγή, ἀντάλλαγμα, συνάλλαγμα, ἀδιάλλακτος, ἀπαράλλακτος, ἀνταλλακτικός, μετάλλαξη, παράλλαξη, ἀνταλλάξιμος, ἐναλλάξ.
  - ◆ **ἵνα [...]** *ἀπαλλαγείεν* = για να ἀπαλλαγούν.
- ⇒ **παρόντων:** μτχ. ενεστ. (γεν. πληθ. – ουδ.) του ρήμ. *πάρειμι* (= είμαι παρών, παρευρίσκομαι). Για την κλίση της βλ. ΠΙΝΑΚΑ 4, σελ. 22.
- ◆ ΕΝΕΣΤ.: *πάρειμι*, ΠΑΡΑΤ.: *παρήν* και *παρή*, ΜΕΛΛ.: *παρέσομαι*, ΑΟΡ.: *παρεγενόμην*, ΠΑΡΑΚ.: *παραγέγονα*, ΥΠΕΡΣ.: *παρεγεγόνειν*.
- ⇒ **εἶχον:** οριστ. ενεργ. παρ. (γ΄ πληθ.) του ρήμ. *ἔχω*.
- ◆ ΕΝΕΣΤ.: *ἔχω*, ΠΑΡΑΤ.: *εἶχον*, ΜΕΛΛ.: *ἔξω – σχήσω*, ΑΟΡ.: *ἔσχον*, ΠΑΡΑΚ.: *ἔσχηκα*, ΥΠΕΡΣ.: *ἔσχηκειν*.
  - ◆ ΟΜΟΡΡΙΖΑ: από το θέμα **εχ-**: ἔξη (= συνήθεια), ἐξῆς, καθεξῆς, ἀνεκτός, ἀπρόσεκτος, καχεκτικός, καχεξία, ευεξία, πλεονέκτης· από το θέμα **οχ-**: ἀνοχή, κατοχή, μετοχή, παροχή, μέτοχος, κάτοχος, ἐνοχος, ευωχία, ἀνακωχή, πολιούχος, ἀξιωματούχος· από το θέμα **οσχ-**: σχέση, σχήμα, σχεδόν, σχετικός, ἀσχετος, ἀκατάσχετος.
- ⇒ **ἀποδοῦναι:** απρμφ. ενεργ. αορ. β΄ του ρήμ. *ἀποδίδωμι* (βλ. πιο πάνω, *ἀπέδοντο*).
- ◆ **οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι** = διότι δεν εἶχαν την Ελένη ὥστε να την ἐπιστρέψουν.
- ⇒ **λέγουσιν:** μτχ. ενεργ. ενεστ. (δοτ. πληθ. – αρσ.) του ρήμ. *λέγω* (= λέω, μιλώ). Για την κλίση της βλ. ΠΙΝΑΚΑ 4, σελ. 23.
- ◆ ΕΝΕΣΤ.: *λέγω*, ΠΑΡΑΤ.: *ἔλεγον*, ΜΕΛΛ.: *λέξω – ἐρώ*, ΑΟΡ.: *ἔλεξα – εἶπα – εἶπον*, ΠΑΡΑΚ.: *εἶρηκα*, ΥΠΕΡΣ.: *εἶρήκειν*.
  - ◆ ΟΜΟΡΡΙΖΑ: λέξη, λεκτικός, ἀναντίλεκτος, λόγος, λογύδριο, λογικός, λογάς, λόγια, κοντολογίς, λογίζομαι, ἀπολογούμαι, ρήμα, ρήση, ρήτρα, ρητός, ἀντίρρηση, ἀπόρητος.
- ⇒ **αὐτοῖς** (= *Τρωσίν*): επαναληπτική, εδώ, αντων., αρσ. γένους (δοτ. πληθ.).

- ⇒ **τὴν ἀλήθειαν:** ουσ. α' κλ., θηλ. γένους (αιτιατ. εν.), ἡ ἀλήθεια.
- ⇒ **ἐπίστευον:** οριστ. ενεργ. παρ. (γ' πληθ.) του ρήμ. πιστεύω (= [+ δοτ.] έχω εμπιστοσύνη, πεποίθηση σε κάποιον ή κάτι).
  - ◆ ΕΝΕΣΤ.: πιστεύω, ΠΑΡΑΤ.: ἐπίστευον, ΜΕΛΛ.: πιστεύσω, ΑΟΡ.: ἐπίστευσα, ΠΑΡΑΚ.: πεπίστευκα, ΥΠΕΡΣ.: ἐπεπιστεύκειν.
  - ◆ οὐδὲ λέγουσιν αὐτοῖς τὴν ἀλήθειαν ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες = ούτε τους πίστευαν οι Έλληνες, παρ' όλο που αυτοί έλεγαν την αλήθεια.
- ⇒ **ὡς:** εδώ, αναφορικό επίρρ. (= όπως).
- ⇒ **γνώμην:** ουσ. α' κλ., θηλ. γένους (αιτιατ. εν.), ἡ γνώμη (= σκέψη, κρίση, απόφαση). Για την κλίση του βλ. ΠΙΝΑΚΑ 1, σελ. 20-21.
- ⇒ **ἀποφαίνομαι** = εκφράζω γνώμη.
  - ◆ γνώμην ἀποφαίνομαι = εκφέρω/διατυπώνω άποψη.
  - ◆ ὡς ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι = όπως εγώ πιστεύω, κατά τη γνώμη μου.
- ⇒ **τοῦ δαιμονίου:** ουσ. β' κλ., ουδ. γένους (γεν. εν.), τὸ δαιμόνιον, τοῦ δαιμονίου (= το θείο, η θεότητα, ο θεός).
- ⇒ **παρασκευάζοντος:** μτχ. ενεργ. ενεστ. (γεν. εν. – ουδ.) του ρήμ. παρασκευάζω (= ετοιμάζω· μηχανεύομαι, προξενώ). Για την κλίση της βλ. ΠΙΝΑΚΑ 4, σελ. 23.
  - ◆ ΕΝΕΣΤ.: παρασκευάζω, ΠΑΡΑΤ.: παρεσκευάζον, ΜΕΛΛ.: παρασκευάσω, ΑΟΡ.: παρεσκευάσα, ΠΑΡΑΚ.: παρεσκευάκα, ΥΠΕΡΣ.: παρεσκευάκειν.
  - ◆ ΟΜΟΡΡΙΖΑ: παρασκευαστής, παρασκευαστικός, παρασκευάσμα, παρασκευαστήριο, απαρασκευάστος, Παρασκευή.
  - ◆ τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος = επειδή ο θεός μηχανευόταν.
- ⇒ **ὅπως:** εδώ, τελικός σύνδ. (= για να)· εισάγει δευτ. τελική πρότ.
- ⇒ **πανωλεθρία:** ουσ. α' κλ., θηλ. γένους (δοτ. εν.), ἡ πανωλεθρία (= πλήρης συντριβή, τέλεια καταστροφή· αφανισμός).
- ⇒ **ἀπολόμενοι:** μτχ. αορ. β' μ.φ. (ονομ. πληθ. – αρσ.) του ρήμ. ἀπόλλυμαι (βλ. πιο πάνω, ἀπώλυντο). Για την κλίση της βλ. ΠΙΝΑΚΑ 4, σελ. 23.
- ⇒ **καταφανές:** επίθ. γ' κλ., ουδ. γένους (αιτιατ. εν.), ὁ καταφανής, ἡ καταφανής, τὸ καταφανές (= ολοφάνερος, προφανής). ΣΥΓΚΡ.: ὁ καταφανέστερος, ἡ καταφανέστερα, τὸ καταφανέστερον, ΥΠΕΡΘ.: ὁ καταφανέστατος, ἡ καταφανεστάτη, τὸ καταφανέστατον. Βλ. ΠΙΝΑΚΑ 5, σελ. 24. Για την κλίση του βλ. ΠΙΝΑΚΑ 3, σελ. 22.
- ⇒ **τοῦτο:** δεικτική αντων., ουδ. γένους (αιτιατ. εν.), οὗτος, αὕτη, τοῦτο (= αυτός, αυτή, αυτό). Για την κλίση της βλ. ΠΙΝΑΚΑ 3, σελ. 22.
- ⇒ **τοῖς ἀνθρώποις:** ουσ. β' κλ., αρσ. γένους (δοτ. πληθ.), ὁ ἄνθρωπος. Για την κλίση του βλ. ΠΙΝΑΚΑ 1, σελ. 20-21.
- ⇒ **ποιήσωσι:** υποτακτ. ενεργ. αορ. (γ' πληθ.) του ρήμ. ποιέω, ποιῶ (= κάνω, κα-

τασκευάζω [+ δύο αιτιατ., η μία αντικ. και η άλλη κατηγορούμ. του αντικ.] καθιστώ, κάνω [...]).

- ◆ ΕΝΕΣΤ.: ποιῶ, ΠΑΡΑΤ.: ἐποίουν, ΜΕΛΛ.: ποιήσω, ΑΟΡ.: ἐποίησα, ΠΑΡΑΚ.: πεποιήκα, ΥΠΕΡΣ.: ἐπεποιήκειν.
- ◆ ΟΜΟΡΡΙΖΑ: ποίημα, ποίηση, εκποίηση, παραποίηση, προσποίηση, ποιητής, ποιητικός, προσποιητός, χειροποίητος, χειροποίητος.
- ◆ ὅπως πανωλεθρία ἀπολόμενοι καταφανές τούτο τοῖς ἀνθρώποις ποιήσωσι = για να κάνουν με την ολοκληρωτική τους καταστροφή ολοφάνερο στους ανθρώπους αυτό.
- ⇒ **ὤς:** εδώ, ειδικός σύνδ. (= πως τάχα, ότι δήθεν)· εισάγει δευτ. ειδική πρότ.
- ⇒ **μεγάλων:** ανώμαλο επίθ., ουδ. γένους (γεν. πληθ.), ὁ μέγας, ἡ μεγάλη, τὸ μέγα (= μέγας). ΣΥΓΚΡ.: ὁ μείζων, ἡ μείζων, τὸ μείζον, ΥΠΕΡΘ.: ὁ μέγιστος, ἡ μεγίστη, τὸ μέγιστον. Βλ. ΠΙΝΑΚΑ 5, σελ. 24.
- ⇒ **τῶν ἀδίκημάτων:** ουσ. γ' κλ., ουδ. γένους (γεν. πληθ.), τὸ ἀδίκημα (= ἀδικη πράξη, ἀδικία). Για την κλίση του βλ. ΠΙΝΑΚΑ 1, σελ. 21.
- ⇒ **μεγάλοι:** ανώμαλο επίθ., θηλ. γένους (ονομ. πληθ.), ὁ μέγας, ἡ μεγάλη, τὸ μέγα (= μέγας). ΣΥΓΚΡ.: ὁ μείζων, ἡ μείζων, τὸ μείζον, ΥΠΕΡΘ.: ὁ μέγιστος, ἡ μεγίστη, τὸ μέγιστον. Βλ. ΠΙΝΑΚΑ 5, σελ. 24.
- ⇒ **εἰσί:** οριστ. ενεστ. (γ' πληθ.) του βοηθητικού και ανώμαλου ρήμ. εἶμι (= είμαι, υπάρχω).
- ⇒ **αἱ τιμωρία:** ουσ. α' κλ., θηλ. γένους (ονομ. πληθ.), ἡ τιμωρία. Για την κλίση του βλ. ΠΙΝΑΚΑ 1, σελ. 20-21.
- ⇒ **παρά:** disύλλαβη πρόθ.· εδώ συντάσσεται με γενική και μεταφράζεται: ἀπό + αιτιατ.
- ⇒ **τῶν θεῶν:** ουσ. β' κλ., αρσ. γένους (γεν. πληθ.), ὁ θεός. Για την κλίση του βλ. ΠΙΝΑΚΑ 1, σελ. 20-21.

8

ΠΙΝΑΚΕΣ ΚΛΙΣΗΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΚΛΙΣΗ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ							
	α' κλίση			β' κλίση				
ονομ.	ἡ	γνώμη	ἡ	τιμωρία	ὁ	θεός	ὁ	ἄνθρωπος
γεν.	τῆς	γνώμης	τῆς	τιμωρίας	τοῦ	θεοῦ	τοῦ	ἀνθρώπου
δοτ.	τῇ	γνώμῃ	τῇ	τιμωρίᾳ	τῷ	θεῷ	τῷ	ἀνθρώπῳ
αιτ.	τὴν	γνώμην	τὴν	τιμωρίαν	τὸν	θεόν	τὸν	ἄνθρωπον
κλητ.	(ὦ)	γνώμη	(ὦ)	τιμωρία	(ὦ)	θεέ	(ὦ)	ἄνθρωπε

	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ							
	α' κλίση			β' κλίση				
ονομ.	αἱ	γνώμαι	αἱ	τιμωραῖαι	οἱ	θεοὶ	οἱ	ἄνθρωποι
γεν.	τῶν	γνώμων	τῶν	τιμωριῶν	τῶν	θεῶν	τῶν	ἀνθρώπων
δοτ.	ταῖς	γνώμαις	ταῖς	τιμωραῖαις	τοῖς	θεοῖς	τοῖς	ἀνθρώποις
αιτ.	τάς	γνώμας	τάς	τιμωρίας	τούς	θεούς	τούς	ἀνθρώπους
κλητ.	(ᾧ)	γνώμαι	(ᾧ)	τιμωραῖαι	(ᾧ)	θεοὶ	(ᾧ)	ἄνθρωποι

γ' κλίση	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ							
ονομ.	ὁ	Τρῶς	ἡ	πόλις	τὸ	ἀδίκημα	τὸ	σῶμα
γεν.	τοῦ	Τρῶδς	τῆς	πόλεως	τοῦ	ἀδικήματος	τοῦ	σώματος
δοτ.	τῷ	Τρῶϊ	τῇ	πόλει	τῷ	ἀδικήματι	τῷ	σώματι
αιτ.	τόν	Τρῶα	τήν	πόλιν	τὸ	ἀδίκημα	τὸ	σῶμα
κλητ.	(ᾧ)	Τρῶς	(ᾧ)	πόλι	(ᾧ)	ἀδίκημα	(ᾧ)	σῶμα

γ' κλίση	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ							
ονομ.	οἱ	Τρῶες	αἱ	πόλεις	τὰ	ἀδικήματα	τὰ	σώματα
γεν.	τῶν	Τρῶων	τῶν	πόλεων	τῶν	ἀδικημάτων	τῶν	σωμάτων
δοτ.	τοῖς	Τρῶσι(ν)	ταῖς	πόλεσι(ν)	τοῖς	ἀδικήμασι(ν)	τοῖς	σώμασι(ν)
αιτ.	τούς	Τρῶας	τάς	πόλεις	τὰ	ἀδικήματα	τὰ	σώματα
κλητ.	(ᾧ)	Τρῶες	(ᾧ)	πόλεις	(ᾧ)	ἀδικήματα	(ᾧ)	σώματα

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ							
	β' κλίση			γ' κλίση				
ονομ.	ὁ	χρόνος	τὸ	δαμόνιον	τὸ	τέκνον	ὁ	Ἕλληγν
γεν.	τοῦ	χρόνου	τοῦ	δαμονίου	τοῦ	τέκνου	τοῦ	Ἕλληγνος
δοτ.	τῷ	χρόνῳ	τῷ	δαμονίῳ	τῷ	τέκνῳ	τῷ	Ἕλληγνι
αιτ.	τόν	χρόνον	τὸ	δαμόνιον	τὸ	τέκνον	τόν	Ἕλληγνα
κλητ.	(ᾧ)	χρόνε	(ᾧ)	δαμόνιον	(ᾧ)	τέκνον	(ᾧ)	Ἕλληγν

	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ							
	β' κλίση			γ' κλίση				
ονομ.	οἱ	χρόνοι	τὰ	δαμόνια	τὰ	τέκνα	οἱ	Ἕλληγνες
γεν.	τῶν	χρόνων	τῶν	δαμονίων	τῶν	τέκνων	τῶν	Ἕλλήγνων
δοτ.	τοῖς	χρόνοις	τοῖς	δαμονίοις	τοῖς	τέκνοις	τοῖς	Ἕλληγσι(ν)
αιτ.	τούς	χρόνους	τὰ	δαμόνια	τὰ	τέκνα	τούς	Ἕλληγνας
κλητ.	(ᾧ)	χρόνοι	(ᾧ)	δαμόνια	(ᾧ)	τέκνα	(ᾧ)	Ἕλληγνες

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΚΛΙΣΗ ΕΠΙΘΕΤΟΥ

γ΄ κλίση	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ					
	αρσενικό		θηλυκό		ουδέτερο	
ονομ.	ό	καταφανής	ή	καταφανής	τό	καταφάνες
γεν.	τοῦ	καταφανοῦς	τῆς	καταφανοῦς	τοῦ	καταφανοῦς
δοτ.	τῶ	καταφανεῖ	τῇ	καταφανεῖ	τῶ	καταφανεῖ
αιτ.	τόν	καταφανή	τήν	καταφανή	τό	καταφάνες
κλητ.	(ὦ)	καταφάνες	(ὦ)	καταφάνες	(ὦ)	καταφάνες

γ΄ κλίση	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ					
	αρσενικό		θηλυκό		ουδέτερο	
ονομ.	οἱ	καταφανεῖς	αἱ	καταφανεῖς	τά	καταφανή
γεν.	τῶν	καταφανῶν	τῶν	καταφανῶν	τῶν	καταφανῶν
δοτ.	τοῖς	καταφανεῖσι(ν)	ταῖς	καταφανεῖσι(ν)	τοῖς	καταφανεῖσι(ν)
αιτ.	τούς	καταφανεῖς	τάς	καταφανεῖς	τά	καταφανή
κλητ.	(ὦ)	καταφανεῖς	(ὦ)	καταφανεῖς	(ὦ)	καταφανή

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΚΛΙΣΗ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑΣ

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
	αρσ.	θηλ.	ουδ.	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ονομ.	οὗτος	αὕτη	τούτο	οὗτοι	αὗται	ταῦτα
γεν.	τούτου	ταύτης	τούτου	τούτων	τούτων	τούτων
δοτ.	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ	τούτοις	ταύταις	τούτοις
αιτ.	τούτον	ταύτην	τούτο	τούτους	ταύτας	ταῦτα
κλητ.	(ὦ) οὗτος ²	(ὦ) αὕτη ²	—	—	—	—

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΚΛΙΣΗ ΜΕΤΟΧΩΝ

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
	αρσ.	θηλ.	ουδ.	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ονομ.	παρὼν	παρούσα	παρὼν	παρόντες	παρούσαι	παρόντα
γεν.	παρόντος	παρούσης	παρόντος	παρόντων	παρουσῶν	παρόντων
δοτ.	παρόντι	παρούσῃ	παρόντι	παροῦσι(ν)	παρούσαις	παροῦσι(ν)
αιτ.	παρόντα	παρούσαν	παρὼν	παρόντας	παρούσας	παρόντα
κλητ.	παρὼν	παρούσα	παρὼν	παρόντες	παρούσαι	παρόντα

2. Κανονικά οι αντωνυμίες δεν έχουν κλητική· μόνο η αντωνυμία *οὗτος, αὕτη, τούτο* έχει κλητική ενικού στο αρσενικό και στο θηλυκό γένος.

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
	αρσ.	θηλ.	ουδ.	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ονομ.	λέγων	λέγουσα	λέγον	λέγοντες	λέγουσαι	λέγοντα
γεν.	λέγοντος	λεγούσης	λέγοντος	λεγόντων	λεγουσῶν	λεγόντων
δοτ.	λέγοντι	λεγούσῃ	λέγοντι	λέγουσι(ν)	λεγούσαις	λέγουσι(ν)
αιτ.	λέγοντα	λέγουσαν	λέγον	λέγοντας	λεγούσας	λέγοντα
κλητ.	λέγων	λέγουσα	λέγον	λέγοντες	λέγουσαι	λέγοντα

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομ.	παρασκευάζων	παρασκευάζουσα	παρασκευάζον
γεν.	παρασκευάζοντος	παρασκευαζούσης	παρασκευάζοντος
δοτ.	παρασκευάζοντι	παρασκευαζούσῃ	παρασκευάζοντι
αιτ.	παρασκευάζοντα	παρασκευαζούσαν	παρασκευάζον
κλητ.	παρασκευάζων	παρασκευάζουσα	παρασκευάζον

	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομ.	παρασκευάζοντες	παρασκευάζουσai	παρασκευάζοντα
γεν.	παρασκευαζόντων	παρασκευαζουσῶν	παρασκευαζόντων
δοτ.	παρασκευάζουσι(ν)	παρασκευαζούσαις	παρασκευάζουσι(ν)
αιτ.	παρασκευάζοντας	παρασκευαζούσας	παρασκευάζοντα
κλητ.	παρασκευάζοντες	παρασκευάζουσai	παρασκευάζοντα

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομ.	ἀπολόμενος	ἀπολομένη	ἀπολόμενον
γεν.	ἀπολομένου	ἀπολομένης	ἀπολομένου
δοτ.	ἀπολομένῳ	ἀπολομένη	ἀπολομένῳ
αιτ.	ἀπολόμενον	ἀπολομένην	ἀπολόμενον
κλητ.	ἀπολόμενε	ἀπολομένη	ἀπολόμενον

	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομ.	ἀπολόμενοι	ἀπολόμεναι	ἀπολόμενα
γεν.	ἀπολομένων	ἀπολομένων	ἀπολομένων
δοτ.	ἀπολομένοις	ἀπολομέναις	ἀπολομένοις
αιτ.	ἀπολομένους	ἀπολομένας	ἀπολόμενα
κλητ.	ἀπολόμενοι	ἀπολόμεναι	ἀπολόμενα

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: ΒΑΘΜΟΙ ΕΠΙΘΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ

θετικός	συγκριτικός	υπερθετικός
–	προτέροις	πρώτοις
πολλοὶ	πλείονες/πλείους	πλείστοι
μάλα	μᾶλλον	μάλιστα
καταφανές	καταφανέστερον	καταφανέστατον
μεγάλων	μειζόνων	μεγίστων
μεγάλοι	μειζονες/μειζους	μέγισται

9

ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΤΥΠΩΝ

Α. ΧΡΟΝΙΚΕΣ

- ❖ **ἦν**: ΕΝΣ.: ἐστί(ν), ΠΡΤ.: ἦν, ΜΕΛΛ.: ἔσται, ΑΟΡ.: ἐγένετο, ΠΡΚ.: γέγονε(ν), ΥΠΡΣ.: ἐγεγόνει.
- ❖ **κινδυνεύειν**: ΕΝΣ.: κινδυνεύειν, ΜΕΛΛ.: κινδυνεύσειν, ΑΟΡ.: κινδυνεύσαι, ΠΡΚ.: κενδυνευκέναι.
- ❖ **ἐβούλοντο**: ΕΝΣ.: βούλονται, ΠΡΤ.: ἐβούλοντο και ἠβούλοντο, ΜΕΛΛ.: βουλήσονται, ΑΟΡ.: ἐβουλήθησαν και ἠβουλήθησαν, ΠΡΚ.: βεβούληνται, ΥΠΡΣ.: ἐβεβούληντο.
- ❖ **συνοικῆ**: ΕΝΣ.: συνοικῆ, ΑΟΡ.: συνοικήση, ΠΡΚ.: συνφκηκῶς ἦ.
- ❖ **ἐγίγνωσκον**: ΕΝΣ.: γιγνώσκουσι(ν), ΠΡΤ.: ἐγίγνωσκον, ΜΕΛΛ.: γνώσονται, ΑΟΡ.: ἐγνώσαν, ΠΡΚ.: ἐγνώκασι(ν), ΥΠΡΣ.: ἐγνώκεσαν.
- ❖ **συνώκει**: ΕΝΣ.: συνοικεῖ, ΠΡΤ.: συνώκει, ΜΕΛΛ.: συνοικήσει, ΑΟΡ.: συνώκησε(ν), ΠΡΚ.: συνώκηκε(ν), ΥΠΡΣ.: συνφκήκει.
- ❖ **ἀπαλλαγείεν**: ΕΝΣ.: ἀπαλλάττοντο και ἀπαλλάσσειντο, ΜΕΛΛ.: ἀπαλλάξοιντο, (παθ. α΄) ἀπαλλαχθήσονται, (παθ. β΄) ἀπαλλαγήσονται, ΑΟΡ.: ἀπαλλάξαιεντο, (παθ. α΄) ἀπαλλαχθείησαν/ἀπαλλαχθείεν, (παθ. β΄) ἀπαλλαγήησαν/ἀπαλλαγήειν, ΠΡΚ.: ἀπηλλαγαμένοι εἶεν.
- ❖ **παρόντων**: ΕΝΣ.: παρόντων, ΜΕΛΛ.: παρεσομένων, ΑΟΡ.: παραγενομένων, ΠΡΚ.: παραγεγονότων.
- ❖ **εἶχον**: ΕΝΣ.: ἔχουσι(ν), ΠΡΤ.: εἶχον, ΜΕΛΛ.: ἔξουσι(ν) – σχήσουσι(ν), ΑΟΡ.: ἔσχον, ΠΡΚ.: ἐσχήκασι(ν), ΥΠΡΣ.: ἐσχήκεσαν.
- ❖ **λέγουσιν**: ΕΝΣ.: λέγουσι(ν), ΜΕΛΛ.: λέξουσι(ν) – ἐροῦσι(ν), ΑΟΡ.: λέξασι(ν) – εἰποῦσι(ν), ΠΡΚ.: εἰρηκόσι(ν).
- ❖ **ἐπίστευον**: ΕΝΣ.: πιστεύουσι(ν), ΠΡΤ.: ἐπίστευον, ΜΕΛΛ.: πιστεύσουσι(ν), ΑΟΡ.: ἐπίστευσαν, ΠΡΚ.: πεπιστεύκασι(ν), ΥΠΡΣ.: ἐπεπιστεύκεσαν.

- ❖ **ἀποφαίνομαι:** ΕΝΣ.: ἀποφαίνομαι, ΠΡΤ.: ἀπεφαινόμεν, ΜΕΛΛ.: ἀποφανούμαι, (παθητ. β΄) ἀποφανήσομαι, ΑΟΡ.: ἀπεφηνάμην, (παθητ. α΄) ἀπεφάνθη, (παθητ. β΄) ἀπεφάνην, ΠΡΚ.: ἀποπέφασμαι, ΥΠΡΣ.: ἀπεπεφάσμην.
- ❖ **παρασκευάζοντος:** ΕΝΣ.: παρασκευάζοντος, ΜΕΛΛ.: παρασκευάσοντος, ΑΟΡ.: παρασκευάσαντος, ΠΡΚ.: παρεσκευακότος.
- ❖ **ποιήσωσι:** ΕΝΣ.: ποιῶσι(ν), ΑΟΡ.: ποιήσωσι(ν), ΠΡΚ.: πεποιηκότες ὄσι(ν).
- ❖ **εἰσί:** ΕΝΣ.: εἰσί(ν), ΠΡΤ.: ἦσαν, ΜΕΛΛ.: ἔσονται, ΑΟΡ.: ἐγένοντο, ΠΡΚ.: γεγόνασι(ν), ΥΠΡΣ.: ἐγεγόνεσαν.

Β. ΕΓΚΛΙΤΙΚΕΣ

- ❖ **συνοικῆ:** ΟΡΙΣΤ.: συνοικεῖ, ΥΠΟΤ.: συνοικῆ, ΕΥΚΤ.: συνοικοῖ/συνοικοῖη, ΠΡΟΣΤ.: συνοικεῖτω (ΑΠΡΜΦ.: συνοικεῖν, ΜΤΧ.: συνοικῶν, συνοικοῦσα, συνοικοῦν).
- ❖ **συμμίσγοιεν:** ΟΡΙΣΤ.: συμμίσγουσι(ν), ΥΠΟΤ.: συμμίσγωσι(ν), ΕΥΚΤ.: συμμίσγοιεν, ΠΡΟΣΤ.: συμμισγόντων/συμμισγέτωσαν (ΑΠΡΜΦ.: συμμίσγειν, ΜΤΧ.: συμμίσγων, συμμίσγουσα, συμμίσγον).
- ❖ **ἀπαλλαγεῖεν:** ΟΡΙΣΤ.: ἀπηλλάγησαν, ΥΠΟΤ.: ἀπαλλαγῶσι(ν), ΕΥΚΤ.: ἀπαλλαγεῖσαν/ἀπαλλαγεῖεν, ΠΡΟΣΤ.: ἀπαλλαγέντων/ἀπαλλαγήτωσαν (ΑΠΡΜΦ.: ἀπαλλαγήναι, ΜΤΧ.: ἀπαλλαγεῖς, ἀπαλλαγεῖσα, ἀπαλλαγέν).
- ❖ **ἀποφαίνομαι:** ΟΡΙΣΤ.: ἀποφαίνομαι, ΥΠΟΤ.: ἀποφαίνωμαι, ΕΥΚΤ.: ἀποφαινοίμην, ΠΡΟΣΤ.: — (ΑΠΡΜΦ.: ἀποφαίνεσθαι, ΜΤΧ.: ἀποφαινόμενος, ἀποφαινομένη, ἀποφαινόμενον).
- ❖ **ποιήσωσι:** ΟΡΙΣΤ.: ἐποίησαν, ΥΠΟΤ.: ποιήσωσι(ν), ΕΥΚΤ.: ποιήσαιεν/ποιήσειαν, ΠΡΟΣΤ.: ποιησάντων/ποιησάτωσαν (ΑΠΡΜΦ.: ποιῆσαι, ΜΤΧ.: ποιήσας, ποιήσασα, ποιήσαν).
- ❖ **εἰσί:** ΟΡΙΣΤ.: εἰσί(ν), ΥΠΟΤ.: ὄσι(ν), ΕΥΚΤ.: εἶησαν/εἶεν, ΠΡΟΣΤ.: ἔστων/ὄντων/ἔστωσαν (ΑΠΡΜΦ.: εἶναι, ΜΤΧ.: ὄν, οὔσα, ὄν).

10

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

1. **εἰ ἐν Ἰλίῳ Ἑλένη ἦν:** δευτ. υποθετική πρότ.

Εκφράζει μια προϋπόθεση που πρέπει να ισχύει, ώστε να ισχύει και η πρόταση 2, την οποία προσδιορίζει. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της προϋπόθεσης στην πρόταση 2. Εισάγεται με τον υποθετικό σύνδ. *εἰ* και εκφέρεται με οριστική ιστορικού χρόνου (*ἦν*). Σχηματίζεται ο ακόλουθος υποθετικός λόγος:

- **Υπόθεση:** *εἰ ἦν* (*εἰ* + οριστ. ιστορικού χρόνου)
- **Απόδοση:** *ἀπέδοντο ἂν* (δυνητική οριστ.)
- **Είδος:** μη πραγματικό/αντίθετο του πραγματικού.
ἦν: το ρήμα της πρότ. • **Ἐλένη:** υποκ. του ρήμ. *ἦν* • **ἐν Ἰλίῳ:** εμπρόθετος επιρρηματ. προσδιορ. του τόπου (στάση σε τόπο) στο *ἦν*.

2. ἀπέδοντο ἂν αὐτὴν τοῖς Ἑλλησιν οἱ Τρῶες, ἐκόντος γε ἢ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου: κύρια πρόταση κρίσης.

ἀπέδοντο ἂν: το ρήμα της πρότ. Η πρότ. εκφέρεται με δυνητική οριστ. επειδή είναι πρότ. κρίσης και για δήλωση του αντίθετου του πραγματικού • **οἱ Τρῶες:** υποκ. του ρήμ. *ἀπέδοντο ἂν* • **αὐτὴν = Ἐλένην:** ἄμεσο αντικ. του ρήμ. • **τοῖς Ἑλλησιν:** ἔμμεσο αντικ. του ρήμ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Ὅταν ἓνα ρήμα εἶναι δίπλωτο και συντάσσεται με αιτιατική και δοτική, ἄμεσο θεωρεῖται το αντικ. που βρίσκεται σε αιτιατ. και ἔμμεσο το αντικ. σε δοτ.

• **Ἀλεξάνδρου:** υποκ. της ενν. εναντιωματικής μτχ. *όντος* (η μτχ. είναι απόλυτη επειδή το υποκείμενό της δεν έχει άλλη συντακτική θέση στην πρόταση) • **ἐκόντος – ἄκοντος:** κατηγορούμ. στο *Ἀλεξάνδρου* μέσω του συνδετικού *όντος*. Τα δύο κατηγορούμ. συνδέονται μεταξύ τους παρατακτικά διαζευκτικά με το *ἢ*.

3. οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς ἦν ὁ Πρίαμος: κύρια πρόταση κρίσης.

ἦν: το ρήμα της πρότ. • **ὁ Πρίαμος:** υποκ. του ρήμ. *ἦν* • **φρενοβλαβῆς:** κατηγορούμ. στο *ὁ Πρίαμος* μέσω του συνδετικού ρήμ. *ἦν* • **οὕτω:** επιρρηματ. προσδιορ. του ποσού στο *φρενοβλαβῆς*.

4. οὐδὲ οἱ ἄλλοι Τρῶες [ἦσαν οὕτω φρενοβλαβεῖς]: κύρια πρόταση κρίσης

οὐδέ: ο συμπλεκτικός σύνδ. *οὐδέ* συνδέει τις προτάσεις 3 και 4 παρατακτικά.

• **ἦσαν:** το ενν. ρήμα της πρότ. • **οἱ Τρῶες:** υποκ. του ρήμ. *ἦσαν* • **οἱ ἄλλοι:** ονοματικός ομοιόπλωτος επιθετικός προσδιορισμός στο *Τρῶες* • **φρενοβλαβεῖς:** ενν. κατηγορούμ. στο *οἱ Τρῶες* μέσω του ενν. συνδετικού ρήμ. *ἦσαν* • **οὕτω:** ενν. επιρρηματ. προσδιορ. του ποσού στο *φρενοβλαβεῖς*.

5. ὥστε τοῖς σφετέροις σώμασι και τοῖς τέκνοις και τῇ πόλει κινδυνεύειν ἐβούλοντο: δευτ. συμπερασματική πρόταση.

Εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδ. *ὥστε*· εκφέρεται με απλή οριστική (πραγματικό)· στην πρόταση εξάρτησης υπάρχει το δεικτικό επίρρημα *οὕτω*· λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορ. του αποτελέσματος στις προτ. 3 και 4 • **ἐβούλοντο:** το ρήμα της πρότ. • **ὁ Πρίαμος και οἱ (ἄλλοι) Τρῶες:** ενν. υποκ. του ρήμ. *ἐβούλοντο* • **κινδυνεύειν:** τελ. απρμφ., αντικ. στο *ἐβούλοντο*. Υποκ. του απρμφ. το ενν. *ὁ Πρίαμος και οἱ (ἄλλοι) Τρῶες* (ταυτοπροσωπία) • **τοῖς σώμασι – τοῖς τέκνοις – τῇ πόλει:** δοτ. της αναφοράς στο *κινδυνεύειν* (οι δοτικές δηλώ-

νουν αυτό σχετικά με το οποίο ήθελαν να ριψοκινδυνεύσουν ο Πρίαμος και οι άλλοι Τρώες· περιορίζουν την έννοια του απρμφ. *κινδυνεύειν* στη δική τους έννοια) • **τοῖς σφετέροις**: ονοματικός ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορ. στο *σώμασι*.

6. ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοικῆ: δευτ. τελική πρόταση.

Εισάγεται με τον τελικό σύνδ. *ὅπως* (= για να) και εκφέρεται με υποτακτική (*συνοικῆ*). Λειτουργεί ως επιρρηματ. προσδιορ. του σκοπού στην πρότ. 5. • **συνοικῆ**: το ρήμα της πρότ. • **Ἀλέξανδρος**: υποκ. του ρήμ. *συνοικῆ* • **Ἑλένη**: αντικ. του ρήμ. *συνοικῆ*· το ρήμα συντάσσεται με δοτική γιατί είναι σύνθετο με την πρόθεση *σύν*. Στην ουσία η δοτική (*Ἑλένη*) εξαρτάται από την πρόθεση *σύν*. Η σύνταξη θα μπορούσε να είναι και ως εξής: *οἰκῆ σύν Ἑλένη*.

7. εἰ δέ τοι ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ταῦτα ἐγίγνωσκον: δευτ. υποθετική πρόταση. Εκφράζει μια προϋπόθεση που πρέπει να ισχύει, ώστε να ισχύει και η πρόταση 10, την οποία προσδιορίζει. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της προϋπόθεσης στην πρόταση 10. Εισάγεται με τον υποθετικό σύνδ. *εἰ* και εκφέρεται με οριστική ιστορικού χρόνου (*ἐγίγνωσκον*). Σχηματίζεται ο ακόλουθος υποθετικός λόγος:

- **Υπόθεση**: *εἰ ἐγίγνωσκον* (*εἰ* + οριστ. ιστορικού χρόνου)
- **Απόδοση**: *ἀπέδωκεν ἄν* (δυνητική οριστ.)
- **Εἶδος**: μη πραγματικό/αντίθετο του πραγματικού

ἐγίγνωσκον: το ρήμα της πρότ. • **ὁ Πρίαμος καὶ οἱ ἄλλοι Τρώες**: ενν. υποκ. του ρήμ. *ἐγίγνωσκον* • **ταῦτα**: αντικ. του ρήμ. *ἐγίγνωσκον* • **ἐν τοῖς χρόνοις**: εμπρόθετος επιρρηματ. προσδιορ. του χρόνου στο *ἐγίγνωσκον* • **τοῖς πρώτοις**: ονοματικός ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορ. στο *χρόνοις*.

8. ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, μάλιστα δὲ οἱ αὐτοῦ υἱεῖς ἀπώλλυντο: δευτ. χρονική πρόταση.

Εισάγεται με τον χρονικό σύνδ. *ἐπεὶ*· εκφέρεται με απλή οριστική (*ἀπώλλυντο*) που δηλώνει το πραγματικό· δηλώνει τον χρόνο κατά τον οποίο συμβαίνει η πράξη της πρότ. 10 (ανάμεσα στις δύο προτάσεις υπάρχει σχέση συγχρόνου· οι δύο πράξεις εξελίσσονται συγχρόνως)· λειτουργεί ως επιρρηματ. προσδιορ. του χρόνου στο *ἀπέδωκεν ἄν* της πρότ. 10. • **ἀπώλλυντο**: το ρήμα της πρότ. • **πολλοὶ – οἱ υἱεῖς**: υποκ. του ρήμ. *ἀπώλλυντο* • **τῶν Τρώων**: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, γεν. διαιρετική στο *πολλοὶ* • **τῶν ἄλλων**: ονοματικός ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορ. στο *Τρώων* • **οἱ αὐτοῦ**: ονοματικός ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορ. στο *υἱεῖς* • **μάλιστα δέ**: εξαιρείται η σπουδαιότητα/η ανωτερότητα του δεύτερου υποκ. του ρήμ. *ἀπώλλυντο*.

9. ὁπότε [Τρώες] συμμίσοιεν τοῖς Ἑλλήσιν: δευτ. χρονική πρόταση.

Εισάγεται με τον χρονικό σύνδ. *ὁπότε* και εκφέρεται με ευκτική επαναλη-

πτική (*συμμίσγοιεν*: η ευκτική επαναληπτική χρησιμοποιείται για να δηλώσει αόριστη επανάληψη στο παρελθόν και μεταφράζεται: *κάθε φορά που + παρατατικός*). Λειτουργεί ως επιρρηματ. προσδιορ. του χρόνου στο ρήμα *ἀπώλλυντο* της πρότ. 8. • **συμμίσγοιεν**: το ρήμα της πρότ. • **Τρώες**: ενν. υποκ. του ρήμ. *συμμίσγοιεν* • **τοῖς Ἑλλησιν**: αντικ. του ρήμ. *συμμίσγοιεν*. Το ρήμα συντάσσεται με δοτική γιατί είναι σύνθετο με την πρόθεση *σύν*. Στην ουσία η δοτική (*τοῖς Ἑλλησιν*) εξαρτάται από την πρόθεση *σύν*. Η σύνταξη θα μπορούσε να είναι και ως εξής: *μίσγοιεν σύν τοῖς Ἑλλησιν*.

10. Πρίαμος ἀπέδωκεν ἄν αὐτὴν Μενελάω: κύρια πρόταση κρίσης.

ἀπέδωκεν ἄν: το ρήμα της πρότ. (δυνητική οριστ.). Η πρότ. εκφέρεται με δυνητική οριστ., καθώς είναι πρότ. κρίσης και επειδή δηλώνει το αντίθετο του πραγματικού • **Πρίαμος**: υποκ. του ρήμ. • **αὐτὴν** (= *Ἑλένη*): άμεσο αντικ. του ρήμ. • **Μενελάω**: έμμεσο αντικ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Όταν ένα ρήμα είναι δίπλωτο και συντάσσεται με *αιτιατική* και *δοτική*, άμεσο θεωρείται το αντικ. που βρίσκεται σε αιτιατ. και έμμεσο το αντικ. σε δοτ.

11. εἰ καὶ αὐτὸς Ἑλένη συνώκει: δευτ. υποθετική πρόταση.

Εκφράζει μια προϋπόθεση που πρέπει να ισχύει, ώστε να ισχύει και η πρόταση 10, την οποία προσδιορίζει. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της προϋπόθεσης στην πρόταση 10. Εισάγεται με τον υποθετικό σύνδ. *εἰ* και εκφέρεται με οριστική ιστορικού χρόνου (*συνώκει*). Σχηματίζεται ο ακόλουθος υποθετικός λόγος:

• **Υπόθεση**: *εἰ συνώκει* (*εἰ* + οριστ. ιστορικού χρόνου)

• **Απόδοση**: *ἀπέδωκεν ἄν* (δυνητική οριστ.)

• **Είδος**: μη πραγματικό/αντίθετο του πραγματικού

συνώκει: το ρήμα της πρότ. • **οὗτος** (*Πρίαμος*): ενν. υποκ. του ρήμ. *συνώκει*.

• **καί**: πρόκειται για τον επιδοτικό *καί* (= ακόμη και, έστω κι αν) • **αὐτός**: ονοματικός ομοίπτωτος κατηγορηματικός προσδιορ. στο ενν. *οὗτος*. Χρησιμοποιείται η οριστική αντων. προκειμένου να δοθεί έμφαση στο υποκείμενο: *εἰ καὶ αὐτὸς συνώκει* = εάν ακόμη και *αὐτὸς ο ἴδιος* συζούσε.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Ο τύπος *αὐτός*, αν και σε ονομαστική, ποτέ δε λειτουργεί ως υποκ. του ρήμ. της πρότ. Πάντα προσδιορίζει ως κατηγορηματικός προσδιορ. το υπάρχον ή το εννοούμενο υποκ. του ρήμ.

• **Ἑλένη**: αντικ. του ρήμ. *συνώκει*. Στην ουσία η δοτική (*Ἑλένη*) εξαρτάται από την πρόθεση *σύν*. Η σύνταξη θα μπορούσε να είναι και ως εξής: *ῶκει σύν Ἑλένη*.

12. ἵνα αὐτὸς καὶ οἱ ὑπήκοοι αὐτοῦ ἀπαλλαγείεν τῶν παρόντων κακῶν: δευτ. τελική πρόταση.

Εισάγεται με τον τελικό σύνδ. *ἵνα* (= για να)· εκφέρεται με ευκτική του πλαγίου λόγου (*ἀπαλλαγεῖεν*) λόγω της εξάρτησης από ρήμα ιστορικού χρόνου (*ἀπέδωκεν*) και λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού στην πρót. 10

- **ἀπαλλαγεῖεν**: το ρήμα της πρót. (ευκτική πλαγίου λόγου)
- **οὔτος** (ενν.), **οἱ ὑπήκοοι**: υποκ. του ρήμ. *ἀπαλλαγεῖεν*
- **αὐτός** (= ο ίδιος, δηλ. ο Πρίαμος): ονοματικός ομοιοπτωτος κατηγορηματικός προσδιορισμός στο ενν. *οὔτος* (βλ. παρατήρηση πρót. 11)
- **τῶν κακῶν**: αντικ. του ρήμ. *ἀπαλλαγεῖεν*
- **τῶν παρόντων**: επιθετ. μτχ. σε θέση ονοματικού ομοιοπτωτου επιθετικού προσδιορ. στο *κακῶν*
- **αὐτοῦ** (= τοῦ Πριάμου): ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορ., γεν. κτητική στο *οἱ ὑπήκοοι*.

13. οὐ γὰρ εἶχον [Τρῶες] Ἑλένην ἀποδοῦναι: κύρια πρόταση κρίσης.

- **εἶχον**: το ρήμα της πρότασης
- **Τρῶες**: ενν. υποκ. του ρήμ. *εἶχον*
- **Ἑλένην**: αντικ. του ρήμ. *εἶχον*
- **ἀποδοῦναι**: απρμφ. του αποτελέσματος
- **Τρῶες**: υποκ. του απρμφ. *ἀποδοῦναι*
- **Ἑλένην**: άμεσο αντικ. του απρμφ. *ἀποδοῦναι*
- **τοῖς Ἕλλησιν**: ενν. έμμεσο αντικ. του απρμφ. *ἀποδοῦναι*.

14. οὐδὲ λέγουσιν αὐτοῖς τὴν ἀλήθειαν ἐπίστευον οἱ Ἕλληγες τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος: κύρια πρόταση κρίσης.

οὐδέ: ο συμπλεκτικός σύνδ. *οὐδέ* συνδέει τις προτάσεις 13 και 14 παρατακτικά.

- **ἐπίστευον**: το ρήμα της πρότασης
- **οἱ Ἕλληγες**: υποκ. του ρήμ. *ἐπίστευον*
- **αὐτοῖς** (= *Τρῶσιν*): αντικ. του ρήμ. *ἐπίστευον*
- **λέγουσιν**: επιρρηματική εναντιωματική μτχ.· εκφράζει εναντίωση προς τη σημασία του ρήμ. (*οὐδὲ ἐπίστευον*· έχει υποκ. το *αὐτοῖς* (είναι συνημμένη)· αναλύεται σε δευτ. εναντιωματική πρót.: *εἰ καὶ ἔλεγον*
- **τὴν ἀλήθειαν**: αντικ. της μτχ. *λέγουσιν*
- **παρασκευάζοντος**: επιρρηματική αιτιολογική μτχ.· λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορ. της αιτίας στο περιεχόμενο της υπόλοιπης πρót.· αναλύεται σε δευτ. αιτιολογ. πρót.: *ἐπειδὴ (τὸ δαιμόνιον) παρεσκευάζεν*
- **τοῦ δαιμονίου**: υποκ. της μτχ. *παρασκευάζοντος*· επειδή είναι μόνο υποκ. της μτχ., η μτχ. είναι απόλυτη.

15. ὡς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι: δευτ. αναφορική πρόταση.

Εισάγεται με το αναφορικό επίρρ. *ὡς* (= όπως) και εκφέρεται με απλή οριστική. Η πρót. έχει παρενθετική σημασία και περιέχει ένα προσωπικό σχόλιο (γι' αυτό και το ρήμα βρίσκεται σε α' ενικό πρόσωπο) του ιστορικού για το περιεχόμενο των πρót. 13 και 14.

- **ἀποφαίνομαι**: το ρήμα της πρót.
- **ἐγώ**: υποκ. του ρήμ. *ἀποφαίνομαι*
- **γνώμην**: αντικ. του ρήμ. *ἀποφαίνομαι*.

16. ὅπως πανωλεθρία ἀπολόμενοι [Τρῶες] καταφανές τούτο τοῖς ἀνθρώποις ποιήσωσι: δευτ. τελική πρόταση.

Εισάγεται με τον τελικό σύνδ. *ὅπως* (= για να)· εκφέρεται με υποτακτική (*ποιήσωσι*) και λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού στο *παρασκευάζοντος* της πρót. 14.

- **ποιήσωσι**: το ρήμα της πρót.
- **Τρῶες**: ενν. υποκ. του ρήμ. *ποιήσωσι*
- **τούτο**: αντικ. του ρήμ. *ποιήσωσι*
- **καταφανές**: κατηγορούμ. στο *τούτο*.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Το ρήμα **ποιῶ** ανήκει σε εκείνη την κατηγορία ρημάτων που συντάσσονται με δύο αιτιατικές, από τις οποίες η μία είναι αντικ. του ρήμ. και η άλλη κατηγορούμ. του αντικ.

• **τοῖς ἀνθρώποις**: δοτική αντικειμενική στο *καταφανές* • **ἀπολόμενοι**: χρονική μτχ.: λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορ. του χρόνου στο ρήμα *ποιήσωσι*: αναλύεται σε δευτ. χρονική πρότ.: *ἐπειδὴν ἀπόλωνται*. Με άλλη άποψη η μτχ. είναι τροπική. • **Τρωῆς**: ενν. υποκ. της μτχ. *ἀπολόμενοι*. Επειδή η μτχ. έχει ως υποκ. λέξη που προσφέρει και άλλη συντακτική υπηρεσία στην πρότ. (είναι και υποκ. του ρήμ.), είναι συνημμένη. • **πανωλεθρία**: δοτική που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορ. του τρόπου στη μτχ. *ἀπολόμενοι*.

17. ὡς τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλοι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν: δευτ. ειδική πρόταση.

Επεξηγεί το *τοῦτο* (ουδέτερο της δεικτικής αντων.) της πρότ. 16. Εισάγεται με τον ειδικό σύνδ. *ὡς* (δηλώνει υποκειμενική γνώμη) και εκφέρεται με απλή οριστική (*εἰσὶ*: πραγματικό) • **εἰσὶ**: το ρήμα της πρότασης • **αἱ τιμωρίαι**: υποκ. του ρήμ. *εἰσὶ* • **παρὰ τῶν θεῶν**: εμπρόθ. προσδιορ. που δηλώνει την προέλευση στο *αἱ τιμωρίαι* • **τῶν ἀδικημάτων**: γεν. αντικειμενική στο *αἱ τιμωρίαι* • **τῶν μεγάλων**: ονοματικός ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορ. στο *ἀδικημάτων* • **μεγάλοι**: κατηγορούμ. στο *αἱ τιμωρίαι* μέσω του συνδετικού ρήμ. *εἰσὶ*.

11

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

► Ανάλυση του κειμένου

Η Ελένη, η πολυθρύλητη για την ομορφιά της σύζυγος του βασιλιά της Σπάρτης Μενέλαου, το σύμβολο της γυναικείας ομορφιάς, η ηρωίδα και η υπαίτια του Τρωικού πολέμου, ενέπνευσε και απασχόλησε τους ανθρώπους του πνεύματος όλων των εποχών.

Κύρια πηγή πληροφοριών για την Ελένη αποτελούν τα ομηρικά έπη, σύμφωνα με τα οποία η πανέμορφη γυναίκα απήχθη από τον Πάρη, έγινε η αιτία του Τρωικού πολέμου και μετά την άλωση της Τροίας συμφιλιώθηκε με τον Μενέλαο και γύρισε μαζί του στην πατρίδα της.

Ο Ηρόδοτος στο δεύτερο βιβλίο της *Ιστορίας* του παρουσιάζει μιαν άλλη εκδοχή του μύθου για την Ελένη και τον Τρωικό πόλεμο. Προσπαθώντας να ερμηνεύσει την έχθρα ανάμεσα στην Ασία και στην Ευρώπη που οδήγησε στους Περσικούς πολέμους, αναφέρει την εκδοχή ότι η έχθρα αυτή έχει την αφετηρία της σε αρπαγές γυναικών. Σύμφωνα με την εκδοχή Αιγύπτιων ιερέων, την οποία υιοθετεί, ο Πάρης φεύγοντας από τη Σπάρτη πέρασε από

την Αίγυπτο. Με διαταγή του φαραώ όμως η Ελένη και οι θυσαστροί που ο Πάρις είχε αρπάξει από τη Σπάρτη έμειναν στην Αίγυπτο, γιατί ήταν ατιμία να κλέβει κανείς αυτόν που τον φιλοξενεί και να ξελογοιάζει τη γυναίκα του. Έτσι, ο Πάρις αναχώρησε για την Τροία χωρίς την Ελένη. Όταν λοιπόν οι Έλληνες απαίτησαν από τους Τρώες την επιστροφή της Ελένης, που είχε απαγάγει ο Πάρις, εκείνοι ισχυρίστηκαν ότι αυτή δε βρισκόταν στα χέρια τους και έτσι επακολούθησε ο Τρωικός πόλεμος.

Ο πατέρας της ιστορίας, που συνηθίζει να εκθέτει και τη δική του κρίση για την αλήθεια ή όχι των διηγήσεων που παραθέτει, σχολιάζοντας την εκδοχή των Αιγύπτων ιερέων, ότι η Ελένη βρισκόταν στην Αίγυπτο και όχι στην Τροία, δηλώνει ότι έτσι έχουν τα πράγματα, υποστηρίζοντας ότι, αν η Ελένη βρισκόταν στην Τροία, οι Τρώες θα την είχαν επιστρέψει στους Έλληνες.

Ο ιστορικός την παραπάνω άποψη του περικλείει σε έναν υποθετικό λόγο (*εί έν Ίλιω [...] οι Τρώες*) και την τεκμηριώνει με ένα επιχείρημα που οριοθετούν από τη μια η αντίθεση ανάμεσα στην πράξη του Αλεξάνδρου, που από την αρχή καθίσταται σαφές ότι δεν είχε το δικαίωμα να λάβει αποφάσεις σε βάρος του λαού του, και από την άλλη τα δεινά των Τρώων.

Ο Ηρόδοτος, εξηγώντας με τη λογική τη μυθολογική-ποιητική παράδοση, υποστηρίζει ότι ένας ηγέτης άξιος του τίτλου του, όπως ο Πρίαμος, δε θα επέτρεπε να κινδυνεύσει ο λαός του μόνο και μόνο για να ικανοποιηθεί η επιθυμία του γιου του ή ακόμη και η δική του να ζήσει με την Ελένη. Είναι χαρακτηριστική η λέξη που χρησιμοποιεί ο ιστορικός για να θεμελιώσει την άποψη του αυτή· πρόκειται για το επίθετο *φρενοβλαβής* (*ού γάρ δη ούτω γε φρενοβλαβής ήν ό Πρίαμος*).

Μετά την προσπάθεια λογικής εξήγησης της άποψής του ότι οι Τρώες θα έδιναν πίσω στους Έλληνες την Ελένη, αν την είχαν, ο ιστορικός περνά στο θέμα της αναζήτησης των αιτίων της καταστροφής της Τροίας. Διατυπώνει την άποψη ότι οι Τρώες πράγματι δεν είχαν την Ελένη, αλλά οι Έλληνες δεν τους πίστευαν, μολονότι αυτοί έλεγαν την αλήθεια· κι αυτό γιατί το πρόβλημα είχε ξεφύγει από κάθε ανθρώπινο έλεγχο, καθώς η θεία βούληση συνεργούσε στην καταστροφή των Τρώων, προκειμένου να πάρουν οι άνθρωποι ένα καλό μάθημα, ότι δηλαδή τα μεγάλα αδικήματα τιμωρούνται αυστηρά.

► Η εκδοχή του μύθου για την Ελένη και τον Τρωικό πόλεμο

Αναφέραμε πιο πάνω ότι ο Ηρόδοτος υιοθετεί την εκδοχή των Αιγύπτων ιερέων ότι η Ελένη βρισκόταν στην Αίγυπτο και όχι στην Τροία. Έτσι, όταν οι Έλληνες απαίτησαν την επιστροφή της, οι Τρώες ισχυρίστηκαν ότι δε βρι-

σκόταν στα χέρια τους. Οι Έλληνες δεν τους πίστεψαν, μολονότι εκείνοι τους έλεγαν την αλήθεια, και επακολούθησε ο Τρωικός πόλεμος.

Την εκδοχή αυτή συναντάμε και σε άλλα έργα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας. Για παράδειγμα, στην τραγωδία του Ευριπίδη *Έλένη* αναφέρεται ότι η Ελένη βρέθηκε στην Αίγυπτο, στο παλάτι του Πρωτέα. Για να εκδικηθεί η Ήρα τον Πάρη, επειδή στον διαγωνισμό ομορφιάς των τριών θεών (Ήρας, Αθηνάς και Αφροδίτης) προτίμησε την Αφροδίτη, πήρε την Ελένη από τον Πάρη, αντικαθιστώντας τη με ένα είδωλο, και με τη σύμφωνη γνώμη του Δία. Ο Αλέξανδρος (Πάρης) δεν είχε μαζί του στην Τροία την Ελένη, αλλά ένα είδωλό της, το οποίο του έδωσε η οργισμένη Ήρα, προκειμένου να τον εκδικηθεί επειδή αυτός έδωσε το βραβείο ομορφιάς στην Αφροδίτη και όχι σ' εκείνην.

Εκτός από τον Ευριπίδη την ίδια εκδοχή αναφέρει και ο λυρικός ποιητής του βου αι. Στησίχορος, ο οποίος στο έργο του *Παλινωδία* υποστηρίζει ότι οι θεοί κράτησαν την Ελένη στην Αίγυπτο σε όλη τη διάρκεια του Τρωικού πολέμου, ενώ στην Τροία βρισκόταν το είδωλό της.

Και ο Γ. Σεφέρης στο ποίημά του «Ελένη» στο ίδιο πλαίσιο κινείται. Αντίθετα, σύμφωνα με την εκδοχή των Περσών, οι Τρώες δεν αρνήθηκαν ότι είχαν στα χέρια τους την Ελένη· υποστήριξαν όμως ότι δεν ήταν υποχρεωμένοι να την επιστρέψουν, επειδή και οι Έλληνες δεν υπέστησαν καμιά συνέπεια για την αρπαγή της Μήδειας.

► Τα αίτια του Τρωικού πολέμου

Ο Ηρόδοτος αποδίδει το γεγονός ότι οι Έλληνες δεν πίστευαν τους Τρώες, μολονότι αυτοί τους έλεγαν την αλήθεια σχετικά με την Ελένη, στην ενεργό παρέμβαση του *θείου* στα ανθρώπινα πράγματα. Η θεία βούληση συνέργησε στην καταστροφή της Τροίας θέλοντας να καταστήσει σαφές ότι σοβαρά αμαρτήματα, όπως η αγνωμοσύνη του Αλεξάνδρου (Πάρη) προς τον Μενέλαο που τον φιλοξένησε, επισύρουν ολέθριες συνέπειες για τους δράστες τους.

Μέσα από την ερμηνεία αυτή καθίσταται σαφές ότι η αρπαγή της Ελένης, η ατιμία δηλαδή του Αλεξάνδρου απέναντι στον Μενέλαο, στάθηκε η αιτία του πολέμου στην Τροία και η καταστροφή της πόλης. Η εκδοχή όμως αυτή φαίνεται να είναι μυθολογικού χαρακτήρα αφού, από ιστορική άποψη, η στρατιωτική κινητοποίηση των ενωμένων Αχαιών (Ελλήνων) υπαγορεύτηκε από αποικιακούς, οικονομικούς και εμπορικούς λόγους. Διαφαίνεται γενικότερα η προσπάθεια των Αχαιών να διεισδύσουν στις παράκτιες και εύφορες περιοχές της Μικράς Ασίας και να καταλάβουν την Τροία, η οποία κατείχε ζωτικής σημασίας γεωγραφική θέση (έλεγε τα Στενά του Ελλη-

σπόντου και τους εμπορικούς δρόμους που οδηγούσαν στα πολύτιμα προϊόντα των χωρών του Εύξεινου Πόντου).

► Τα επιχειρήματα του Ηρόδοτου

Ο ιστορικός στην αρχή του κειμένου της Ενότητας διατυπώνει την άποψη ότι οι Τρώες δεν είχαν την Ελένη· διαφορετικά θα την είχαν δώσει πίσω στους Έλληνες. Τη θέση του αυτή υποστηρίζει με τα ακόλουθα επιχειρήματα:

- α. ο Αλέξανδρος δεν είχε το δικαίωμα να πάρει αποφάσεις σε βάρος του λαού του·
- β. ούτε ο Πρίαμος ούτε οι άλλοι Τρώες ήταν τόσο τρελοί που να θέλουν να βάλουν σε κίνδυνο τους πάντες και τα πάντα μόνο και μόνο για να συζεί ο Αλέξανδρος με την Ελένη·
- γ. ο Πρίαμος, ακόμα κι αν συζούσε ο ίδιος μ' αυτήν, βλέποντας πολλούς Τρώες και κυρίως τους γιους του να χάνονται στις συγκρούσεις με τους Έλληνες εξαιτίας της, θα επιδίωκε την απαλλαγή τόσο του ίδιου του εαυτού του όσο και των υπηκόων του από τις συμφορές.

Σχολιάζοντας την επιχειρηματολογία αυτή, θα λέγαμε ότι ο ιστορικός εξηγεί τη μυθολογική-ποιητική παράδοση με τη λογική. Ποιος ηγέτης άξιος του τίτλου του θα θυσιάζε τα πάντα, την πόλη και τον λαό του, για την ικανοποίηση μιας επιθυμίας αυτού του είδους; Ποιος νουνεχής ηγέτης δε θα έκανε τα πάντα για να απαλλάξει τον εαυτό του και τους υπηκόους του από τα δεινά; Ποιος θα ανεχόταν και θα επέτρεπε να βλέπει να εξολοθρεύονται τα παιδιά του και οι υπήκοοί του στα πεδία των μαχών μόνο και μόνο για το πλάγισμα με μια γυναίκα;

Στην τελευταία περίοδο του κειμένου ο ιστορικός δίνει «νομοτελειακό» χαρακτήρα στην καταστροφή της Τροίας. Οι Τρώες, μολονότι ήταν ειλικρινείς όταν έλεγαν στους Έλληνες ότι δεν έχουν την Ελένη, δε γίνονταν πιστευτοί· κι αυτό γιατί είχε παρέμβει το *θεϊον*, προκειμένου να καταστήσει φανερό ότι τα μεγάλα παραπτώματα τιμωρούνται αυστηρά. Το επιχείρημα περί ενεργού παρέμβασης του *θείου* στα ανθρώπινα αποτελεί μία από τις βασικές ιδέες με την οποία ο Ηρόδοτος ερμηνεύει την εξέλιξη των γεγονότων στην ανθρώπινη ζωή και ιστορία.

Ανακεφαλαιώνοντας, ο Ηρόδοτος προσπαθεί να δει την Ιστορία με ορθολογιστικά κριτήρια, δεν καταφέρνει όμως να απαλλαγεί από τη γενική αντίληψή του για το *θεϊον*.

► Οι ιδέες του κειμένου

- Κανένας ηγέτης δεν έχει δικαίωμα να πάρει αποφάσεις σε βάρος του λαού του.
- Κανένας ηγέτης άξιος του ονόματός του και του τίτλου του δεν επι-

τρέπει να κινδυνεύει ο λαός του, μόνο και μόνο για την ικανοποίηση μιας επιθυμίας είτε προσωπικής είτε κάποιου μέλους της οικογένειάς του.

- Το *θείον* παρεμβαίνει ενεργά στα ανθρώπινα πράγματα για την αποκατάσταση της τάξης μεταξύ θεών και ανθρώπων.
- Τα μεγάλα αδικήματα επισύρουν μεγάλη τιμωρία.
- Το *έγκλημα* τιμωρείται.

► Το *θείον* και ο φθόνος στον Ηρόδοτο

Πολλοί μελετητές έχουν υποστηρίξει ότι στον Ηρόδοτο τα γεγονότα είναι προκαθορισμένα και η ροή τους καθορίζεται από τη Μοίρα· ότι το πεπρωμένο ή η θεϊκή δύναμη είναι αρχές νοήμονες και ενεργές στο έργο του και ότι η τύχη δεν έχει καμιά θέση σ' αυτό.

Ο φθόνος, ιδιαίτερα ο θεϊκός, είναι μια άλλη έκφραση της εμφάνισης του *θείου* και θέτει όρια στην έκφραση της ανθρώπινης βούλησης. Όπως σύγχρονοι του Ηροδότου φυσικοί φιλόσοφοι πίστευαν στη διατήρηση μιας ισορροπίας και αρμονίας του κόσμου, που αν διαταρασσόταν, θα διορθωνόταν από την ίδια τη φύση, έτσι και ο Ηρόδοτος εξέφραζε με την έννοια του φθόνου την ισορροπία και την τάξη μεταξύ των ανθρώπων και του θεού (Ι. Περισυνάκης, *Η έννοια του πλούτου στην Ιστορίην του Ηροδότου*).

► Τα πρόσωπα και τα πράγματα του κειμένου

► **Ίλιον**: έτσι μετονομάστηκε η Τροία στα μέσα του 8ου αι. π.Χ., όταν οικίστηκε ξανά από Αιολείς. Η Τροία, γνωστή από τα ομηρικά έπη, βρισκόταν στην Τρωάδα, στο βορειοδυτικό άκρο της Μικράς Ασίας. Η θέση της ακρόπολης εντοπίστηκε το 1870 από τον Γερμανό αρχαιολόγο Ερρίκο Σλίμαν στον λόφο Χισαρλίκ, που σημαίνει «κάστρο». Ο λόφος ορθώνεται στη γόνιμη πεδιάδα μεταξύ των ποταμών Σκάμανδρου και Σιμόεντα και απέχει 7 χμ. περίπου από την ακτή. Η νευραλγική αυτή τοποθεσία έδινε τη δυνατότητα στην πόλη να ελέγχει το εμπόριο των Στενών και τους χερσαίους δρόμους που συνέδεαν την ακτή με το εσωτερικό της Μικράς Ασίας. Παράλληλα η απόστασή της από τη θάλασσα τη βοηθούσε να αποκρούει αποτελεσματικότερα τις πειρατικές επιδρομές.

Οι ανασκαφικές εργασίες του Ερρίκου Σλίμαν και του στενού του συνεργάτη Γουλιέλμου Ντέρπφελντ έφεραν στο φως τα ερείπια της αρχαίας Τροίας. Οι έρευνες συνεχίζονται ακόμη, για να αποκαταστήσουν με κάθε λεπτομέρεια την ιστορική εξέλιξη της πόλης.

Η πόλη κατά τον Τρωικό πόλεμο αλώθηκε και πυρπολήθηκε από τους Έλληνες μετά από δεκαετή πολιορκία.

► **Ελένη:** Ηρωίδα της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας, κόρη της παρόμοιας σχέσης του Δία και της Λήδας, συζύγου του βασιλιά της Σπάρτης Τυνδάρεω. Ήταν η ωραιότερη γυναίκα του κόσμου. Σε ηλικία δώδεκα ετών την άρπαξε ο Θησέας και την έκρυψε στις Αφίδνες της Αττικής (σημ. Κιούρκα). Τα αδέρφια της όμως, οι Διόσκουροι, ο Κάστορας και ο Πολυδεύκης, την έσωσαν και την πήγαν πίσω στη Σπάρτη. Μόλις ήρθε η ώρα να παντρευτεί, έφτασαν στη Σπάρτη υποψήφιοι από όλη την Ελλάδα. Για να μη δημιουργηθούν εχθρότητες μεταξύ τους, ο Τυνδάρεως, ακολουθώντας τη συμβουλή του Οδυσσέα, τους έβαλε να ορκιστούν ότι θα βοηθούσαν αυτόν που θα την παντρευόταν αν κάποιος τού την άρπαζε με τη βία. Η Ελένη τελικά διάλεξε τον Μενέλαο, που έγινε βασιλιάς της Σπάρτης. Δέκα χρόνια μετά τον γάμο τους όμως ερωτεύτηκε τον Πάρι, που είχε έρθει στη Σπάρτη, και διέφυγε μαζί του στην Τροία. Αυτό αποτέλεσε και την αιτία του Τρωικού πολέμου. Μετά την πτώση της Τροίας η Ελένη συμφιλιώθηκε με τον Μενέλαο και γύρισε μαζί του στην πατρίδα της.

► **Αλέξανδρος:** Όνομα που δόθηκε τιμητικά στον Πάρι από τους βοσκούς της Ίδης, γιατί, όταν μεγάλωνε κοντά τους, κατάφερε να διώξει κάποιους κλέφτες που προσπάθησαν να τους πάρουν τα κοπάδια (Αλέξανδρος = αυτός που απομακρύνει τους άντρες).

Ο Πάρις ήταν ήρωας της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας, γιος του βασιλιά της Τροίας Πριάμου και της Εκάβης. Απήγαγε την Ελένη, τη σύζυγο του βασιλιά της Σπάρτης Μενέλαου, γεγονός που αποτέλεσε την αιτία του Τρωικού πολέμου. Αφέθηκε έκθετος στο όρος Ίδη, όπου και μεγάλωσε, αφού σύμφωνα με όνειρο η γέννησή του προμήνυε καταστροφή για την Τροία. Κατά την παραμονή του στην Ίδη ο Δίας τον όρισε κριτή στον διαγωνισμό ομορφιάς ανάμεσα στην Ηρα, στην Αφροδίτη και στην Αθηνά. Επέλεξε ως ομορφότερη την Αφροδίτη, που του υποσχέθηκε ως σύζυγο την ωραιότερη γυναίκα του κόσμου, την Ελένη.

Πήρε μέρος στους αγώνες της Τροίας και, αφού νίκησε, αποκαλύφθηκε η ταυτότητά του. Ο Πριάμος, γεμάτος χαρά, τον υποδέχτηκε παραβλέποντας τον χρησμό, σύμφωνα με τον οποίο η πόλη του θα καταστρεφόταν μα μέρη εξαιτίας του γιου του.

Στην *Ιλιάδα* παρουσιάζεται δειλός, χωρίς φιλότιμο και αίσθημα ντροπής απέναντι στους συμπατριώτες του, οι οποίοι σκοτώνονταν εξαιτίας του στον πόλεμο με τους Αχαιούς. Με το τόξο του σκότωσε τον Αχιλλέα. Προς το τέλος του πολέμου πληγώθηκε θανάσιμα από τον Φιλοκτήτη.

► **Πριάμος:** Μυθικός βασιλιάς της Τροίας, γιος του Λαομέδοντα, σύζυγος της Εκάβης, πατέρας του Έκτορα και του Πάρι. Στην *Ιλιάδα* παρου-

σιάζεται να παρακολουθεί τον πόλεμο ψηλά από τα τείχη της πόλης του. Ήταν γέροντας θεοσεβής και ευγενής με όλους, ακόμα και με την Ελένη, την αιτία των δεινών της πατρίδας του. Το μεγαλύτερο πλήγμα που δέχτηκε ήταν ο θάνατος του Έκτορα, του πρωτότοκου γιου του.

► **Μενέλαος:** Μυθικός βασιλιάς της Σπάρτης, αδερφός του Αγαμέμνονα. Παντρεύτηκε την Ελένη, την κόρη της Λήδας και του Δία. Όταν πληροφορήθηκε τη φυγή της γυναίκας του με τον Πάρι, έσπευσε στις Μυκήνες, όπου σχεδίασε με τον αδερφό του την εκστρατεία εναντίον της Τροίας, στην οποία συμμετείχε με εξήντα πλοία. Ήταν γενναίος στρατιώτης, ολιγόλογος και καλόκαρδος άνθρωπος. Ήταν ένας από τους Αχαιούς που κρύφτηκε μέσα στον δούρειο ίππο.

12

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1. Πώς τεκμηριώνει ο Ηρόδοτος την άποψη ότι η Ελένη δε βρισκόταν στην Τροία;

Ο Ηρόδοτος, υιοθετώντας την άποψη των Αιγύπτιων ιερέων, υποστηρίζει ότι η Ελένη δε συζούσε στην Τροία με τον Αλέξανδρο, αλλά βρισκόταν στην Αίγυπτο. Την άποψή του αυτή τεκμηριώνει με τα ακόλουθα επιχειρήματα:

- α. ο Αλέξανδρος δεν είχε το δικαίωμα να πάρει αποφάσεις σε βάρος του λαού του·
- β. ούτε ο Πρίαμος ούτε οι άλλοι Τρώες ήταν τόσο τρελοί (*φρενοβλαβείς*) ώστε να θέλουν να βάλουν σε κίνδυνο τους πάντες και τα πάντα μόνο και μόνο για να συζεί ο Αλέξανδρος με την Ελένη·
- γ. ο Πρίαμος, ακόμα κι αν συζούσε ο ίδιος μ' αυτήν, βλέποντας πολλούς Τρώες και κυρίως τους γιους του να χάνονται στις συγκρούσεις με τους Έλληνες εξαιτίας της, θα επιδίωκε την απαλλαγή τόσο του ίδιου του εαυτού του όσο και των υπηκόων του από τις συμφορές.

Σχολιάζοντας την επιχειρηματολογία αυτή, θα λέγαμε ότι ο ιστορικός εξηγεί τη μυθολογική-ποιητική παράδοση με τη λογική. (Για περισσότερα βλ. ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ, σελ. 30-33.)

2. Πού αποδίδει ο Ηρόδοτος την αδυναμία των Τρώων να πείσουν τους Έλληνες ότι η Ελένη δε βρισκόταν στα χέρια τους;

Οι Έλληνες απαίτησαν από τους Τρώες την επιστροφή της Ελένης, την οποία είχε απαγάγει ο Αλέξανδρος (Πάρης). Οι Τρώες όμως δεν είχαν την

Ελένη για να τους την επιστρέψουν, επειδή αυτή βρισκόταν στην Αίγυπτο. Μολονότι οι Τρώες έλεγαν την αλήθεια, οι Έλληνες δεν τους πίστευαν. Κι αυτό γιατί στην υπόθεση είχε παρέμβει ενεργά το *θείον*, το οποίο συνεργούσε στην καταστροφή τους.

(Όπως έχουμε αναφέρει και στα ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ, η ενεργός παρέμβαση του *θείου* στα ανθρώπινα πράγματα με σκοπό την αποκατάσταση της τάξης μεταξύ θεών και ανθρώπων αποτελεί μία από τις βασικές ιδέες με τις οποίες ο Ηρόδοτος ερμηνεύει την εξέλιξη των γεγονότων στην ανθρώπινη ζωή και ιστορία.)

3. Με ποιο κίνητρο παρεμβαίνει το *θείον* στη διαμάχη Ελλήνων και Τρώων σύμφωνα με τον Ηρόδοτο;

Οι Τρώες δε γίνονται πιστευτοί από τους Έλληνες όταν τους λένε ότι δεν έχουν την Ελένη. Κι αυτό όχι επειδή ψεύδονται, αλλά γιατί έχει παρέμβει ενεργά το *θείον*. Κίνητρο αυτής της παρέμβασής του είναι η αποκατάσταση της τάξης, η οποία διασαλεύτηκε με την αγνωμοσύνη του Πάρι προς τον Μενέλαο που τον φιλοξένοσε. Η τάξη θα αποκατασταθεί με την ολοσχερή καταστροφή της Τροίας. Έτσι το *θείον* θα επιτύχει αυτό που επιδιώκει, να καταστήσει δηλαδή σαφές στους ανθρώπους ότι τα σοβαρά αμαρτήματα επισύρουν ολέθριες συνέπειες στους δράστες τους και ότι το έγκλημα δε μένει ατιμώρητο.

4. Να αναζητήσετε στην *Οδύσσεια* περιπτώσεις τιμωρίας θνητών από θεούς. Διακρίνετε διαφορές μεταξύ Όμηρου και Ηροδότου στον τρόπο παρέμβασης του *θείου*;

Οι θεοί στον Όμηρο συμπεριφέρονται σχεδόν σαν απλοί θνητοί. Η θετική ή η αρνητική στάση τους απέναντι στους θνητούς εξαρτάται από τις συμπάθειες ή τις αντιπάθειές τους. Έτσι μπορούμε να συμπεράνουμε ότι στον Όμηρο δεν απαντά ένα πάγιο σχήμα ερμηνείας και πρόβλεψης της συμπεριφοράς των θεών απέναντι σε συγκεκριμένους θνητούς. Τη θέση αυτή έρχεται να επιβεβαιώσει η διαμετρικά αντίθετη συμπεριφορά της Αθηνάς απέναντι στον Οδυσσέα και στον Έκτορα (φιλική απέναντι στον πρώτο και εχθρική απέναντι στον δεύτερο).

Αντίθετα με ό,τι παρατηρείται στον Όμηρο, στον Ηρόδοτο το *θείον* παρεμβαίνει κάθε φορά που ξεπερνιούνται τα όρια και παρατηρείται υπέρβαση του μέτρου. Κι αυτό με σκοπό την τιμωρία του δράστη και την αποκατάσταση της τάξης.

5. Πώς αντιμετωπίζονται τα ανθρώπινα σφάλματα από τον Θεό σύμφωνα με τη διδασκαλία του Χριστού;

Ο Θεός, σύμφωνα με την Καινή Διαθήκη, είναι φιλεύσπλαχνος· αντιμετωπίζει με αγάπη όλους τους ανθρώπους· συγχωρεί όσους αμαρτάνουν και μετανοούν.

Β΄ ΜΕΡΟΣ

Επανάληψη ύλης Ετυμολογίας Β΄ Γυμνασίου

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1. Να σχηματίσετε ουσιαστικά ή επίθετα της α.ε. χρησιμοποιώντας τα παρακάτω συνθετικά μέρη:

σὺν + ἔχω	→	(ουσ.) <i>συνοχή</i>
ὑπερ + μέγεθος	→	(επίθ.) <i>ὑπερμεγέθης</i>
λόγος + ἄγω	→	(ουσ.) <i>λοχαγός</i>
ναῦς + ἄρχω	→	(ουσ.) <i>ναύαρχος</i>
ἐπὶ + οὐρανός	→	(επίθ.) <i>ἐπουράνιος</i>
βαρὺς + θυμός	→	(επίθ.) <i>βαρῦθυμος</i>
ἴσος + βάρος	→	(επίθ.) <i>ἰσοβαρής</i>
ἄξιος + θαυμάζω	→	(επίθ.) <i>ἀξιοθαύμαστος</i>
διὰ + γράφω	→	(ουσ.) <i>διαγραφή</i>

2. Να δοθούν παράγωγα της α.ε. από τις παρακάτω σύνθετες λέξεις. Να εξετάσετε επιπλέον ποια από αυτά χρησιμοποιούνται στη ν.ε. με την ίδια ή παρόμοια σημασία:

ρήματα	ουσιαστικά	ρηματικά επίθετα σε -τος ή -τέος
ἀτυχής → <i>ἀτυχέω, -ῶ</i>	εὐγενής → <i>εὐγένεια</i>	διαβαίνω → <i>διαβατός, διαβατέος</i>
εὐεργέτης → <i>εὐεργετέω, -ῶ</i>	ἀμελής → <i>ἀμέλεια</i>	προτιμῶ → <i>προτιμητέος</i>
οἰκοδόμος → <i>οἰκοδομέω, -ῶ</i>	ἀντιγράφω → <i>ἀντιγραφή</i>	ἀποδέχομαι → <i>ἀποδεκτός, ἀποδεκτέον</i>
ἀσθενής → <i>ἀσθενέω, -ῶ</i>	ἄτακτος → <i>ἀταξία</i>	ἐκλέγω → <i>ἐκλεκτός, ἐκλεκτέος</i>

Από τις παράγωγες λέξεις δε χρησιμοποιούνται καθόλου στη ν.ε. οι: διαβατέος, ἀποδεκτέον και ἐκλεκτέος.

Οι υπόλοιπες χρησιμοποιούνται στη ν.ε. με την ίδια ή παρόμοια σημασία.

3. Να χωρίσετε τις παρακάτω λέξεις σε κατηγορίες ανάλογα με το μέρος του λόγου στο οποίο ανήκει το *α'* συνθετικό τους (λέξη κλιτή: ουσιαστικό, επίθετο, ρήμα / λέξη άκλιτη: επίρρημα, πρόθεση, μόριο) και στη συνέχεια να γράψετε τα συνθετικά τους μέρη: ή *ἀποβολή*, ή *συγγραφή*, ό *συναγερομός*, ό *εύγενής*, ό *ἐπιθετικός*, ό *φιλαλήθης*, ό *λιθοβόλος*, ό *δύσβατος*, ή *εύπρεπής*, ή *διακοπή*.

- *α'* συνθετικό: λέξη κλιτή
φιλαλήθης: φίλος (επίθ.) + ἀλήθεια
λιθοβόλος: λίθος (ουσ.) + βάλλω
- *α'* συνθετικό: λέξη άκλιτη
ἀποβολή: ἀπό (πρόθ.) + βολή (< βάλλω)
συγγραφή: σύν (πρόθ.) + γραφή (< γράφω)
συναγερομός: σύν (πρόθ.) + ἀγείρω (= συγκεντρώνω)
εύγενής: εὖ (επίρρ.) + γένος
ἐπιθετικός: ἐπί (πρόθ.) + θετικός (< τίθημι)
δύσβατος: δυσ- (μόριο) + βατός (< βαίνω)
εύπρεπής: εὖ (επίρρ.) + πρέπω
διακοπή: διά (πρόθ.) + κοπή (< κόπτω)

4. Να αναλυθούν οι σύνθετες λέξεις στα συνθετικά μέρη τους:

χειροποίητος → <i>χειρ + ποιέω, ποιῶ</i>	μισάνθρωπος → <i>μισέω, -ῶ + ἄνθρωπος</i>
λιθοτόμος → <i>λίθος + τέμνω</i>	κακοδαίμων → <i>κακός + δαίμων</i>
πολύκαρπος → <i>πολύς + καρπός</i>	δίδραχμον → <i>δύο + δραχμή</i>
ἀκρόπολις → <i>ἄκρα + πόλις</i>	δημοκρατία → <i>δήμος + κράτος</i>

5. Ποια η μεταφορική σημασία των λέξεων: *λιμήν*, *λάμπω*, *όδος*, *λευκός*, *ύφαίνω*, *φάος-φώς* στη ν.ε.;

λέξη	μεταφορική σημασία στη ν.ε.
λιμὴν	καταφύγιο
λάμπω	είμαι επιφανής, διακρίνομαι, είμαι πολύ καθαρός
ὁδὸς	το μέσο, η μέθοδος, ο τρόπος
λευκός	ευτυχής, χαρούμενος, αθώος, καθαρός, (για ἦχο) ευκρινής
ὕφαινω	κατασκευάζω, μηχανορραφώ
φάος-φῶς	γνώση, διαφώτιση, σοφία

Γ΄ ΜΕΡΟΣ

Επανάληψη ὕλης Γραμματικής – Σύνταξης Β΄ Γυμνασίου

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1. Να κλίνετε τη φράση τῶν παρόντων κακῶν και στους δύο αριθμούς.

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ
ονομ.	τὸ παρὸν κακόν	τὰ παρόντα κακά
γεν.	τοῦ παρόντος κακοῦ	τῶν παρόντων κακῶν
δοτ.	τῷ παρόντι κακῷ	τοῖς παρούσι κακοῖς
αιτ.	τὸ παρὸν κακόν	τὰ παρόντα κακά
κλητ.	(ὦ) παρὸν κακόν	(ὦ) παρόντα κακά

2. Να βρείτε τα τριτόκλιτα επίθετα του κειμένου και να γράψετε την ονομαστική ενικού των τριῶν γενῶν τους.

- **ἐκόντος:** ὁ ἐκόν, ἡ ἐκούσα, τὸ ἐκόν
- **ἄκοντος:** ὁ ἄκων, ἡ ἄκουσα, τὸ ἄκων
- **φρενοβλαβής:** ὁ φρενοβλαβής, ἡ φρενοβλαβής, τὸ φρενοβλαβές
- **καταφανής:** ὁ καταφανής, ἡ καταφανής, τὸ καταφανές

3. Να συμπληρώσετε τον πίνακα με τους τύπους των ρημάτων στα πρόσωπα της ευκτικής των χρόνων που ζητούνται:

ρήμα	πρόσωπο	ενεστώτας	αόριστος	παρακείμενος
κινδυνεύω	γ' εν.	κινδυνεύει	κινδυνεύσαι/ κινδυνεύσειεν	κεκινδυνευκώς, -υῖα, -ὄς εἶη
λύω	γ' πληθ.	λύειεν	λύσαιεν/λύσειαν	λελυκότες, -υῖαι, -ότα εἶησαν/εἶεν
γράφω	β' εν.	γράφεις	γράψαις/γράψειας	γεγραφώς, -υῖα, -ὄς εἶης
νομίζω	α' πληθ.	νομίζοιμεν	νομίσαιμεν	νενομικότες, -υῖαι, -ότα εἶημεν/εἶμεν

4. Να γράψετε τη γενική και δοτική ενικού και πληθυντικού των παρακάτω ουσιαστικών:

	γεν. εν.	δοτ. εν.	γεν. πληθ.	δοτ. πληθ.
ὁ γραφεύς	τοῦ γραφέως	τῷ γραφεῖ	τῶν γραφέων	τοῖς γραφεύσι(ν)
ἡ δρᾶσις	τῆς δράσεως	τῇ δράσει	τῶν δράσεων	ταῖς δράσεσι(ν)
τὸ πρᾶγμα	τοῦ πράγματος	τῷ πράγματι	τῶν πραγμάτων	τοῖς πράγμασι(ν)
ὁ πατήρ	τοῦ πατρός	τῷ πατρί	τῶν πατέρων	τοῖς πατράσι(ν)
ὁ ῥήτωρ	τοῦ ῥήτορος	τῷ ῥήτορι	τῶν ῥητόρων	τοῖς ῥήτορσι(ν)
ὁ σωτήρ	τοῦ σωτήρος	τῷ σωτήρι	τῶν σωτήρων	τοῖς σωτήρσι(ν)
ἡ χελιδὼν	τῆς χελιδόνος	τῇ χελιδόνι	τῶν χελιδόνων	ταῖς χελιδόσι(ν)
ὁ Ἕλλην	τοῦ Ἕλληνο	τῷ Ἕλληνι	τῶν Ἑλλήνων	τοῖς Ἕλλησι(ν)
οἱ Τρῶες	τοῦ Τρωός	τῷ Τρωί	τῶν Τρώων	τοῖς Τρωσί(ν)

5. Να μεταφέρετε τα ρήματα στους τύπους που ζητούνται:

βλάπω	α' πληθ. οριστ. αορ. ε.φ.	<i>ἐβλάψαμεν</i>
παρέχω	γ' εν. υποτ. ενεστ. ε.φ.	<i>παρέχη</i>
πράττω	β' εν. ευκτ. ενεστ. ε.φ.	<i>πράττοις</i>
ἀκούω	β' πληθ. προστ. ενεστ. μ.φ.	<i>ἀκούεσθε</i>
κομίζω	γ' πληθ. οριστ. παρακ. μ.φ.	<i>κεκομισμένοι, -αι, -α εἰσὶ(ν)</i>

6. Να βρείτε τα απαρέμφατα των παρακάτω φράσεων και να τα αναγνωρίσετε συντακτικά:

α. Δοκεῖ μοι διαφέρειν ἀνῆρ τῶν ἄλλων ζῶων.

β. Ὁμολογεῖται τὴν πόλιν ἡμῶν ἀρχαιοτάτην εἶναι.

γ. Ὁμηρὸς ἔφη ποιμένα λαῶν εἶναι τὸν ἀγαθὸν στρατηγόν.

δ. Συμβουλεύω ὑμῖν τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκποδῶν ποιεῖσθαι (= να απομακρύνετε).

- α. **διαφέρειν:** ειδικό απρομφ., αντικ. του προσωπικού ρήμ. *δοκεῖ υποκ. του απρομφ.:* *άνηρ* (ταυτοπροσωπία).
- β. **εἶναι:** ειδικό απρομφ., υποκ. του απρόσωπου ρήμ. *ὁμολογείται υποκ. του απρομφ.:* *τήν πόλιν* (με την πτώση του έχει συμφωνήσει και το επίθ. *ἀρχαιοτάτην*, επειδή είναι κατηγορούμενό του).
- γ. **εἶναι:** ειδικό απρομφ., αντικ. του ρήμ. *ἔφη υποκ. του απρομφ.:* *τόν στρατηγόν* (ετεροπροσωπία).
- δ. **ποιεῖσθαι:** τελικό απρομφ., αντικ. του ρήμ. *συμβουλεύω υποκ. του απρομφ.:* ενν. *ύμᾶς*.

[Μετάφραση των παραδειγμάτων στη νέα ελληνική

- α. Μου φαίνεται ότι/νομίζω ότι/κατά τη γνώμη μου ο άνθρωπος διαφέρει από τους άλλους ζώντες οργανισμούς.
- β. Γίνεται δεκτό ότι η πόλη μας είναι πολύ παλιά.
- γ. Ο Όμηρος έλεγε/είπε ότι ο γενναίος στρατηγός είναι ηγεμόνας λαών.
- δ. Σας συμβουλεύω να απομακρύνετε αυτόν τον άντρα.]

7. Να εντοπίσετε τις μετοχές των παρακάτω φράσεων και να τις αναγνωρίσετε συντακτικά:

- α. *Σωκράτης φανερός ἦν θεραπεύων τοὺς θεοὺς μάλιστα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.*
- β. *Οὐδενὸς ἀντιπάλου παρόντος ἐνόμισε καταπράξει ἄν* (= ότι θα μπορούσε να καταφέρει) *τι τῇ πόλει ἀγαθόν.*
- γ. *Δίκαια λέγοντες πολλοὶ ἄδικα ποιοῦσιν.*
- δ. *Τῇ ἐπιούσῃ νυκτί* (= την επόμενη νύχτα) *ἔφθασαν παρελθόντες* (= προλαβαν να ξεπεράσουν) *τὴν τῶν Ἀθηναίων οἰκοδομίαν.*
- ε. *Ἀθηναῖοι ἀπέπλευσαν εἰς Νάξον καὶ Κατάνην διαχειμάσοντες* (= για να ξεχειμωνιάσουν).
- α. **θεραπεύων:** κατηγορηματική μτχ. από το *φανερός ἦν*.
- β. **παρόντος:** αιτιολογική μετοχή σε θέση επιρρηματικού προσδιορισμού της αιτίας στο *ἐνόμισε καταπράξει ἄν*· απόλυτη, επειδή το υποκείμενό της (*ἀντιπάλου*) δεν έχει άλλη συντακτική θέση στην πρόταση.
- γ. **λέγοντες:** εναντιωματική μτχ. σε θέση επιρρηματικού προσδιορισμού της εναντίωσης στο *ἄδικα ποιοῦσιν*· συνημμένη, επειδή το υποκείμενό της (*πολλοὶ*) είναι και υποκείμενο του ρήματος της πρότασης.
- δ. **ἐπιούσῃ:** επιθετική μτχ. σε θέση επιθετικού προσδιορισμού στο υποκείμενό της *τῇ νυκτί*.
- δ. **παραελθόντες:** κατηγορηματική μτχ. από το ρήμα *ἔφθασαν* (*φθάνω + κατηγορηματ. μτχ.* = προφταίνω να, προλαβαίνω να).

ε. διαχειμάσσοντες: τελική μτχ. σε θέση επιρρηματικού προσδιορισμού του σκοπού στο κίνησης σημαντικό ρήμα *ἀπέπλευσαν*· συνημμένη, επειδή το υποκείμενό της (*Ἀθηναῖοι*) είναι και υποκείμενο του ρήματος της πρότασης.

[**Μετάφραση των παραδειγμάτων στη νέα ελληνική**

- α. Ήταν φανερό ότι ο Σωκράτης λάτρευε τους θεούς περισσότερο από τους άλλους ανθρώπους.
- β. Επειδή δεν παρουσιαζόταν κανείς αντίπαλος, νόμισε ότι θα μπορούσε να καταφέρει κάτι ωφέλιμο για την πόλη του.
- γ. Πολλοί, μολονότι μιλούν δίκαια, πράττουν άδικα.
- δ. Την επόμενη νύχτα πρόλαβαν να ξεπεράσουν το οικοδόμημα/το τείχος των Αθηναίων.
- ε. Οι Αθηναίοι απέπλευσαν στη Νάξο και στην Κατάνη για να ξεχειμωνιάσουν (εκεί).]

8. Στις παρακάτω φράσεις να επισημάνετε και να χαρακτηρίσετε τους τρόπους σύνδεσης (παρατακτική, υποτακτική) όρων ή προτάσεων:

- α.** *Χρήμασιν οὐ μόνον δικαίως ἀλλὰ καὶ ἐλευθερίως ἐχρήτο.*
- β.** *Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπυνθάνοντο ὅτι αἱ νῆες ἐν Κερκύρα ἤδη εἰσὶ τῶν Πελοποννησίων.*
- γ.** *Φημί δεῖν ἐκείνους μὲν ἀπολέσθαι (= να θανατωθούν), ὅτι ἠσέβησαν, ἐμὲ δὲ σφῆξεσθαι, ὅτι μὴδὲν ἡμάρτηκα (= δεν έχω διαπράξει καμία αδικία).*
- δ.** *Οὐδεὶς ἂν ὄνειδίσαιε (= δε θα κοροΐδευε) τυφλῶ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλεήσει (= θα τον λυπόταν).*
- α.** **Παρατακτική συμπλεκτική** σύνδεση όρων: τα *οὐ μόνον* – *ἀλλὰ καὶ* συνδέουν τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς του τρόπου *δικαίως* και *ἐλευθερίως*. Πιο συγκεκριμένα, έχουμε περίπτωση επιδοτικής συμπλοκής με καταφατικά και τα δύο μέλη.
- β.** **Υποτακτική σύνδεση:** η δευτ. ειδική πρότ. *ὅτι αἱ νῆες ἐν Κερκύρα ἤδη εἰσὶ τῶν Πελοποννησίων* συνδέεται με την κύρια πρότ. *Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπυνθάνοντο* με τον υποτακτικό σύνδ. *ὅτι*.
- γ.** **Παρατακτική αντιθετική** σύνδεση όρων με τα *μὲν* – *δέ:* *ἐκείνους μὲν ἀπολέσθαι* – *ἐμὲ δὲ σφῆξεσθαι*.
Υποτακτική σύνδεση: οι δευτ. αιτιολογικές προτ. *ὅτι ἠσέβησαν* – *ὅτι μὴδὲν ἡμάρτηκα* συνδέονται με την κύρια πρότ. με τον υποτακτικό σύνδ. *ὅτι*.
- δ.** **Παρατακτική αντιθετική** σύνδεση κύριων προτάσεων με τα *οὐδεὶς* – *ἀλλὰ:* *Οὐδεὶς ἂν ὄνειδίσαιε τυφλῶ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλεήσει*.

[Μετάφραση των παραδειγμάτων στη νέα ελληνική

- α. (Ο Αγησίλαος) χρησιμοποιούσε τα χρήματα όχι μόνο δίκαια αλλά και γενναιόδωρα.
 β. Οι Αθηναίοι πληροφορούνταν ότι τα πλοία των Πελοποννησίων βρίσκονται ήδη στην Κέρκυρα.
 γ. Λέω ότι εκείνοι πρέπει να θανατωθούν, επειδή έδειξαν ασέβεια, ενώ εγώ να σωθώ, επειδή δεν έχω διαπράξει καμιά αδικία.
 δ. Κανείς δε θα κοροΐδευε έναν τυφλό, αλλά μάλλον θα τον λυπόταν.]

9. Στις παρακάτω φράσεις να επισημάνετε και να χαρακτηρίσετε τους ομοιόπτωτους και ετερόπτωτους ονοματικούς προσδιορισμούς:

α. *Τούτῳ πολλοὶ τῶν νεωτέρων προσέχουσι τὸν νοῦν* (= στρέφουν την προσοχή τους).

β. *Πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ πᾶς χρόνος οὐχ ἰκανὸς* (= αρκετός) *λόγον ἴσον παρασκευάσαι τοῖς τούτων ἔργοις.*

γ. *Τύραννος ἐναντίος ἐλευθερίᾳ καὶ νόμῳ ἐστίν.*

δ. *Οὗτος οὖν ὁ ταῦτα ποιήσας θανάτῳ τῷ ἀλγίστῳ* (= με τον πιο επώδυνο) *ἀπώλετο, λιμῶ.*

ε. *Ἀρίστανδρος, ἀνὴρ Τελμισσεύς, μάντις, θαρρεῖν* (= να έχει θάρρος) *ἐκέλευσεν Ἀλέξανδρον.*

στ. *Ἐξέτασιν καὶ δοκιμασίαν ποιεῖται τοῦ Φεραίων ἱππικῶν.*

ζ. *Πολλῶν χρημάτων κρείττων* (= ανώτερος) *ὁ παρὰ τοῦ πλήθους ἔπαινος.*

η. *Ἠδίστη τῇ γλώττῃ ἀπεκρίνατο* (= απάντησε με πολύ γλυκά λόγια).

α. *τῶν νεωτέρων*: ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορ., γεν. διαιρετική στο *πολλοί*.

β. *πᾶσιν*: ομοιόπτωτος ονοματικός προσδιορ., κατηγορηματικός προσδιορ. στο *ἀνθρώποις*.

ὁ πᾶς: ομοιόπτωτος ονοματικός προσδιορ., επιθετικός προσδιορ. στο *χρόνος*.

ἴσον: ομοιόπτωτος ονοματικός προσδιορ., επιθετικός προσδιορ. στο *λόγον*.

τοῖς τούτων: ομοιόπτωτος ονοματικός προσδιορ., επιθετικός προσδιορ. στο *ἔργοις*.

τοῖς ἔργοις: ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορ., δοτική αντικειμενική στο *ἴσον*.

γ. *ἐλευθερίᾳ – νόμῳ*: ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορ., δοτικές αντικειμενικές στο *ἐναντίος*.

δ. *ὁ ποιήσας*: ομοιόπτωτος ονοματικός προσδιορ., επιθετική μτχ. ως επιθετικός προσδιορ. στο *οὗτος*.

τῷ ἀλγίστῳ: ομοιόπτωτος ονοματικός προσδιορ., επιθετικός προσδιορ. στο *θανάτῳ*.

- λιμῶ:** ομοιόπτωτος ονοματικός προσδιορ., επεξήγηση στο *θανάτω*.
- ε. ἀνήρ:** ομοιόπτωτος ονοματικός προσδιορ., παράθεση στο *Ἀρίστανδρος*.
- Τελμισσεύς:** ομοιόπτωτος ονοματικός προσδιορ., επιθετικός προσδιορ. στο *ἀνήρ*.
- μάντις:** ομοιόπτωτος ονοματικός προσδιορ., παράθεση στο *Ἀρίστανδρος*.
- στ. τοῦ ἵπποκῶ:** ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορ., γεν. αντικειμενική στα *ἐξέτασιν – δοκιμασίαν*.
- τοῦ Φεραίων:** ομοιόπτωτος ονοματικός προσδιορ., επιθετικός προσδιορ. στο *ἵπποκῶ*.
- ζ. πολλῶν:** ομοιόπτωτος ονοματικός προσδιορ., επιθετικός προσδιορ. στο *χρημάτων*.
- χρημάτων:** ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορ., γεν. συγκριτική στο *κρείττων*.
- ὁ παρὰ τοῦ πλήθους:** ομοιόπτωτος ονοματικός προσδιορ., επιθετικός προσδιορ. στο *ἔπαινος*.
- η. ἡδίστη:** ομοιόπτωτος ονοματικός προσδιορ., κατηγορηματικός προσδιορ. στο *τῆ γλώττη*.

[**Μετάφραση των παραδειγμάτων στη νέα ελληνική**

- α.** Πολλοί από τους νεότερους στρέφουν την προσοχή τους σ' αυτόν.
- β.** Όλος ο χρόνος δεν είναι αρκετός σε όλους τους ανθρώπους να ετοιμάσουν λόγο ισάξιο με τα έργα αυτών.
- γ.** Ο τύραννος είναι αντίθετος στην ελευθερία και στον νόμο.
- δ.** Αυτός λοιπόν που έκανε αυτά πέθανε με τον πιο επώδυνο θάνατο, δηλαδή από πείνα.
- ε.** Ο Αρίστανδρος, άντρας από την Τελμισσό, (ο) μάντης, προέτρεψε τον Αλέξανδρο να έχει θάρρος.
- στ.** Επιθεωρεί και εξετάζει το ιππικό των Φεραίων.
- ζ.** Ο έπαινος του λαού είναι ανώτερος από πολλά χρήματα.
- η.** Απάντησε με πολύ γλυκά λόγια.]

10. Στις παρακάτω φράσεις να επισημάνετε και να χαρακτηρίσετε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς:

- α.** Ἐκείνοι διὰ τοὺς ἐν Πειραιεὶ κινδύνους ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ζηλοῦνται.
- β.** Ἐχώρουν (= βιάδιζαν) ἐκ τῶν οἰκιῶν πρὸς αὐτοῦς.
- γ.** Πολλοὶ Ἀθηναῖοι τῷ λιμῶ ἀπέθανον.
- δ.** Ταχέως τὸν ποταμὸν διέβαινον.
- ε.** Τοῦ αὐτοῦ θέρου οὐ πολλῶ ὕστερον ἀφίκοντο εἰς τὴν χώραν.
- στ.** Μόνοι αἱ Ἀμαζόνες ὠπλισμέναι ἦσαν σιδήρω.
- η.** Νομίζω πᾶσαν φύσιν μαθήσει καὶ μελέτη πρὸς ἀνδρείαν αὔξεσθαι.

- α. *διὰ τοὺς κινδύνους***: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ψυχικού πάθους σημαντικό ρήμα *ζηλοῦνται*.
- ἐν Πειραιεὶ***: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του τόπου (στάση σε τόπο).
- ὑπὸ ἀνθρώπων***: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του ποιητικού αιτίου στο ρήμα *ζηλοῦνται*.
- β. *ἐκ τῶν οἰκιῶν***: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του τόπου (κίνηση από τόπο) στο ρήμα *ἐχώρουν*.
- πρὸς αὐτούς***: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός στο ρήμα *ἐχώρουν* (δηλώνει την κατεύθυνση σε πρόσωπο).
- γ. *τῷ λιμῷ***: δοτική σε θέση επιρρηματικού προσδιορισμού της αιτίας στο ρήμα *ἀπέθανον*.
- δ. *ταχέως***: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο ρήμα *διέβαινον*.
- ε. *τοῦ θέρους***: γενική σε θέση επιρρηματικού προσδιορισμού του χρόνου στο ρήμα *ἀφίκοντο*.
- πολλῷ***: δοτική σε θέση επιρρηματικού προσδιορισμού του ποσού (δοτική μέτρου ή διαφοράς) στο επίρρημα *ὔστερον*.
- ὔστερον***: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα *ἀφίκοντο*.
- εἰς τὴν χώραν***: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του τόπου (τέρμα κίνησης) στο ρήμα *ἀφίκοντο*.
- στ. *σιδήρῳ***: δοτική σε θέση επιρρηματικού προσδιορισμού του οργάνου στο *ὀπλισμέναι ἦσαν*.
- η. *μαθήσει – μελέτη***: δοτικές σε θέση επιρρηματικού προσδιορισμού του μέσου στο *αὔξεσθαι*.
- πρὸς ἀνδρείαν***: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού στο *αὔξεσθαι*.

[Μετάφραση των παραδειγμάτων στη νέα ελληνική

- α.** Εκείνοι μακαρίζονται από όλους τους ανθρώπους/εκείνους τους μακαρίζουν όλοι οι άνθρωποι για τους αγώνες τους στον Πειραιά.
- β.** Βάδιζαν από τα σπίτια προς αυτούς.
- γ.** Πολλοί Αθηναίοι πέθαναν από πείνα.
- δ.** Γρήγορα περνούσαν το ποτάμι.
- ε.** Το ίδιο θέρος λίγο (όχι πολύ) αργότερα έφτασαν στη χώρα.
- στ.** Μόνο οι Αμαζόνες ήταν οπλισμένες με σιδερένια όπλα.
- η.** Νομίζω ότι κάθε άνθρωπος με τη μάθηση και την άσκηση προκόβει στην ανδρεία.]

Δ΄ ΜΕΡΟΣ

Το παράθεμα από τον Μένανδρο

Ὁ γραμμάτων ἄπειρος οὐ βλέπει βλέπων.

Μένανδρος, *Γνώμαι μονόστιχοι* 438

❖ Ελεύθερη απόδοση

- ❖ Ο αγράμματος άνθρωπος δε βλέπει κι ας έχει μάτια.

❖ Λεξιλογικά

- ❖ **ὁ, ἡ ἄπειρος, τὸ ἄπειρον:** επίθ. β' κλ. (ἄπειρος, αμαθής, ἀνίδεος· [+ γεν.] αυτός που δεν έχει πείρα από κάτι).
  - ❖ **ὁ ἄπειρος γραμμάτων:** αυτός που δεν ξέρει γράμματα, ο αγράμματος.

❖ Ερμηνευτικά σχόλια και στοιχεία

- ❖ **Μένανδρος** (342-291 π.Χ.): Αθηναίος κωμικός ποιητής, ο κορυφαίος δημιουργός και ο κυριότερος εκπρόσωπος της Νέας Κωμωδίας, γόνος πλούσιας οικογένειας, μαθητής του φιλοσόφου Θεόφραστου και του δραματουργού της Μέσης Κωμωδίας Άλεξη. Έγραψε πάνω από 100 έργα, από τα οποία σήμερα σώζεται πλήρες μόνο ένα, ο *Δύσκολος*, που υπολογίζεται ότι ανήκει στην πρώιμη δημιουργία του. Η θεματολογία των κωμωδιών του περιστρέφεται γύρω από τη σάτιρα των ηθών της εποχής, καθώς και των καθημερινών χαρακτήρων. Σημαντικές επιδράσεις φαίνεται ότι δέχτηκε από το έργο του Ευριπίδη. Το λόγο ύφος του χαρακτηρίζεται από χάρη, ραφιναρισμένη χρήση της αττικής διαλέκτου και φυσικούς διαλόγους.

Στο έργο *Γνώμαι Μονόστιχοι*, απ' όπου είναι παρμένο το παράθεμα, περιέχονται τα αποφθέγματα του ποιητή, συλλογές από μεμονωμένους στίχους.

- ❖ Ο άνθρωπος που δε γνωρίζει γράμματα αδυνατεί να αντιληφθεί την ουσία των πραγμάτων, να κατανοήσει την πραγματικότητα, να διακρίνει το σωστό από το λάθος, να αντικρίσει την πραγματικότητα κατάματα. Ζει σ' έναν κόσμο εικονικό, γεμάτο ψευδαισθήσεις κι οφθαλμαπάτες, σ' έναν κόσμο εντυπώσεων και όχι ουσίας. Για να μπορέσει να απαλλαγεί από αυτή τη δυσάρεστη κατάσταση και να συνειδητοποιήσει πού ακριβώς βρίσκεται και τι επιβάλλεται να πράττει στη ζωή

του προκειμένου να αρχίσει να ζει πραγματικά και να δίνει νόημα στη ζωή του, οφείλει να ενδιαφερθεί για τη μόρφωσή του και για την ποιότητα της παιδείας του, για «τα μάτια του πνεύματος και της ψυχής του»· διαφορετικά θα ζει διαρκώς βυθισμένος στο σκοτάδι της άγνοιας και της αμάθειας, θα νομίζει ότι βλέπει τα πάντα, ενώ στην πραγματικότητα δε θα βλέπει τίποτε το αξιόλογο, και θα επιβεβαιώνει καθημερινά με τον πλέον κατηγορηματικό τρόπο τη διαχρονικού κύρους άποψη του Μενάνδρου.

Ε΄ ΜΕΡΟΣ

Επεξεργασία παράλληλων κειμένων

❖ Α΄ παράλληλο κείμενο

1

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

➔ Ο **Γιώργος Σεφέρης**, ένας από τους σημαντικότερους ποιητές της νεοτερικής ποίησης στη χώρα μας, γεννήθηκε στη Σμύρνη το 1900 και πέθανε στην Αθήνα στις 20 Σεπτεμβρίου 1971. Υπήρξε διακεκριμένος νομικός, διετέλεσε καθηγητής του Διεθνούς Δικαίου στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, σύμβουλος Επικρατείας και ακαδημαϊκός, έφτασε ως τα πιο ψηλά αξιώματα της διπλωματίας. Σκοπός της ζωής του υπήρξε η ποίηση. Έχει τιμηθεί με τις μεγαλύτερες διακρίσεις του χώρου των γραμμάτων με κορυφαία απ' όλες το Νόμπελ Λογοτεχνίας (1963). Αποτελεί την κεντρική μορφή της λογοτεχνικής γενιάς του '30, που ανανέωσε τη νεοελληνική ποίηση.

Το ποίημα «Ελένη» γράφτηκε το 1953, όταν ο ποιητής ταξίδεψε για πρώτη φορά στην Κύπρο. Το θέμα του ποιήματος είναι ο πόλεμος, η κυριότερη αιτία που κάνει τους ανθρώπους να πάσχουν. Η θέση του ποιητή είναι αντιπολεμική. Οι άνθρωποι πολεμούν, υποφέρουν, σκοτώνονται άδικα. Κι όμως αυτό γίνεται από τα παμπάλαια χρόνια, εξακολουθεί και θα εξακολουθεί να γίνεται. Ο ποιητής δε φαίνεται να ελπίζει πως θα σταματήσει το κακό. Ο άνθρωπος είναι «πραμάτεια», άβουλο όργανο στις τρέλες των ανθρώπων ή των θεών. Ως τότε; Την απαισιόδοξη και βαριά διάθεση του ποιήματος συνοδεύει ο εμπιστευτικός εξομολογητικός και πονεμένος τόνος της κουβεντιαστής φωνής του ποιητή.

Στους στίχους 30-31 η ίδια η Ελένη φώναζε στον Τεύκρο, που τη συνάντησε στην Αίγυπτο, ότι δεν πήγε στην Τροία· εκεί βρισκόταν μόνο το φάντασμα της: «Δὲν μῆκα στὸ γαλαζόπρωρο καράβι. / Ποτὲ δὲν πάτησα τὴν ἀντρειωμένη Τροία».

Στους υπόλοιπους στίχους του αποσπάσματος (32-41) ο Τεύκρος δίνει την περιγραφή της Ελένης. Ήταν λοιπόν, εκεί, στις όχθες του Δέλτα (του ποταμού Νείλου), ενώ στην Τροία ήταν μόνο το είδωλό της, και για το είδωλο αυτοί οι Έλληνες σφάζονταν δέκα ολόκληρα χρόνια. Μια απάτη της Ήρας, μια απάτη των θεών όλα. Όλα μια ψευτιά.

2

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

▶ Ο Σεφέρης στο ποίημά του «Ελένη» εμπνέεται από την τραγωδία του Ευριπίδη *Ελένη*. Δουλεύει ποιητικά πάνω στον ίδιο μύθο που είχε δουλέψει και ο μεγάλος τραγικός την τραγωδία του. Σύμφωνα με αυτή την παραλλαγή του μύθου, η Ελένη δεν πήγε ποτέ στην Τροία, όπως πιστεύει όλος ο κόσμος από την εποχή του Ομήρου. Η Ελένη της Τροίας, που άρπαξε δήθεν ο Πάρις από το παλάτι του Μενέλαου, δεν υπήρξε ποτέ· όλα τα σχετικά είναι μύθος. Η αλήθεια είναι τελείως διαφορετική: Η Ήρα, θυμωμένη με τον Πάρι που δεν της έδωσε το μήλο της ομορφιάς, θέλησε να τον εκδικηθεί και να τον τιμωρήσει. Βρήκε λοιπόν την ευκαιρία να το κάνει όταν ο Πάρις άρπαξε την Ελένη. Καθώς επέστρεφε με την Ελένη στην Τροία, η Ήρα έπλασε ένα είδωλο, ένα φάντασμα ίδιο με την Ελένη, και το έδωσε στον Πάρι παίρνοντάς του την πραγματική Ελένη. Την πραγματική Ελένη η Ήρα την έδωσε στον Ερμή, ο οποίος την παρέδωσε στον βασιλιά της Αιγύπτου, τον Πρωτέα, να τη φυλάει. Έτσι, στην Τροία έφτασε το φάντασμα της Ελένης, ενώ η Ελένη βρισκόταν στην Αίγυπτο και περίμενε να τελειώσει ο πόλεμος και να γυρίσει ο Μενέλαος.

Ο Σεφέρης χρησιμοποιεί αυτόν τον μύθο, ο οποίος δεν μπόρεσε βέβαια να εκτοπίσει από τη συνείδηση του κόσμου τον μύθο του Ομήρου, επειδή τον βρίσκει πιο ρεαλιστικό και γιατί του δίνει την ευκαιρία να διατυπώσει το φοβερό ερώτημα: Λοιπόν τόσα χρόνια σκοτωνόμαστε, δίναμε το αίμα μας πολεμώντας για ένα φάντασμα;

▶ *κι εμείς σφαζόμασταν για τὴν Ἐλένη δέκα χρόνια*: Ο ποιητής βρίσκεται στην Κύπρο σε μια εποχή που έχει αρχίσει ο αγώνας για την απελευθέρωση του νησιού από την αγγλική κατοχή. Είναι φυσικό να διακατέχεται από συναισθήματα ανησυχίας και αγωνίας για το μέλλον και την έκβαση αυτού του αγώνα. Η ανησυχία και η αγωνία του τον προβληματί-

ζουν έντονα σχετικά με τον χαρακτήρα των πολέμων. Γιατί γίνονται οι πόλεμοι; Γίνονται βέβαια για κάποιο ιδανικό, για κάποια πραγματική αιτία, για κάποια υπαρκτή Ελένη. Φαινομενικά τουλάχιστον έτσι δείχνουν τα πράγματα. Είναι όμως έτσι; Για τον Τρωικό πόλεμο, λόγου χάρη, δεν υπάρχει μόνο η ομηρική εκδοχή. Υπάρχει κι ένας άλλος μύθος, που λέει ότι η πραγματική Ελένη είχε μεταφερθεί από τον Ερμή κατά διαταγήν της Ήρας στην Αίγυπτο και ότι στην Τροία ήταν μόνο το είδωλό της, το φάντασμά της. Και ότι, κατά συνέπεια, οι Αχαιοί πολεμούσαν και σκοτώνονταν δέκα χρόνια μόνο για ένα είδωλο, για ένα φάντασμα. Πολεμούσαν επειδή δεν ήξεραν. Νόμιζαν πως πολεμούσαν για την Ελένη, αλλά στην πραγματικότητα ήταν θύματα μιας απάτης, ενός δόλου. Αυτό το έμαθε τυχαία ο Τεύκρος του Ευριπίδη περνώντας από την Αίγυπτο και συναντώντας εκεί την Ελένη ολοζώντανη.

Ο σκοπός του Σεφέρη δεν είναι να επαναλάβει έναν γνωστό μύθο, αλλά να τον συνδέσει με τη σύγχρονη πραγματικότητα. Σαν άλλος Τεύκρος έζησε κι αυτός τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, τον αντίστοιχο, ας πούμε, του Τρωικού. Και σ' αυτόν τόσα χρόνια πολεμούσαν και σκοτώνονταν οι άνθρωποι για κάποια ιδανικά: για ελευθερία και για δικαιοσύνη. Τι έγιναν αυτά τα ιδανικά; Πραγματοποιήθηκαν μετά τον πόλεμο; Όχι. Απόδειξη η σκλαβωμένη Κύπρος, που ετοιμάζεται να αρχίσει έναν νέο πόλεμο για να απελευθερωθεί από τους Άγγλους, οι οποίοι στον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο αγωνίζονταν, υποτίθεται, ακριβώς για την ελευθερία των λαών. Άρα, όλος εκείνος ο πόλεμος δεν έγινε για ελευθερία και δικαιοσύνη αλλά για είδωλα και για φαντάσματα. Ήταν ένα πρόσχημα, ένα ψέμα, ένας δόλος, μια απάτη. Αυτό ακριβώς επιδιώκει ο ποιητής να συνειδητοποιήσουν οι άνθρωποι, ότι δηλαδή γύρω τους παραφυλάει η ψευτιά, ο δόλος και η απάτη και ότι δεν πρέπει να πέφτουν εύκολα θύματα του κάθε πολεμοκάπηλου, που πίσω από ωραία ιδανικά και μεγάλα λόγια κρύβει άλλους σκοπούς και άλλα σχέδια.

❖ Β΄ παράλληλο κείμενο

1

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

➤ Ο **Γοργίας**, αρχαίος Έλληνας σοφιστής και ρητοροδιδάσκαλος, γεννήθηκε γύρω στο 483 π.Χ. στους Λεοντίους της Σικελίας και πέθανε το 380 π.Χ. Εγκαταστάθηκε στην Αθήνα το 427 π.Χ., όταν επισκέφθηκε την πόλη ως απεσταλμένος της πατρίδας του. Γρήγορα απέκτησε μεγάλη φήμη ως ρητοροδιδάσκαλος. Ακόμη και ο Πλάτων έδωσε σε έναν από τους διαλόγους του το όνομα του Γοργία. Διακρίθηκε χάρη στο απαράμιλλο ύφος των λό-

γων του και στον άψογο χειρισμό της γλώσσας. Η διδασκαλία του επηρέασε τόσο την εξέλιξη της σοφιστικής και της ρητορικής τέχνης όσο και την άποψη που επικράτησε στο εξής για τους σοφιστές. Υποστήριζε ότι αυτό που πρέπει να ενδιαφέρει τον άνθρωπο είναι να προσπαθεί να διατυπώνει τη γνώμη του πειστικά για να πετυχαίνει αυτό που κάθε φορά επιδιώκει. Προσπαθούσε να κάνει τους μαθητές του δεξιοτέχνες του λόγου, ώστε να πείθουν ακόμη και αν αυτό που υποστήριζαν δεν ήταν ορθό ή πιθανό.

Από τα έργα του Γοργία έχουν σωθεί ακέραιοι δύο λόγοι, ο *Ἐπὲρ Παλαμήδους ἀπολογία* και ο *Ἐλένης ἐγκώμιον*, από τον οποίο είναι και το απόσπασμα του παράλληλου κειμένου. Στον λόγο αυτόν, που είναι ένα ρητορικό παίγνιο, ο Γοργίας αποδεικνύει ότι είναι άδικος ο ψόγος (*μῶμος*) κατά της Ελένης, απαριθμεί τέσσερις παράγοντες στους οποίους ενδεχομένως οφείλεται η φυγή της Ελένης με τον Πάρη και υποδεικνύει ότι οι κρίσεις μας δε στηρίζονται σε αντικειμενικές αλήθειες, αλλά σε αναπόδεικτες και συχνά αλληλοαναιρούμενες αντιλήψεις και προκαταλήψεις.

2

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ἡ γὰρ Τύχης βουλήμασι καὶ θεῶν βουλευμάσι καὶ Ἀνάγκης ψηφίσμασιν ἔπραξεν ἃ ἔπραξεν, ἢ βία ἀρπασθεῖσα, ἢ λόγοις πεισθεῖσα, ἢ ἔρωτι ἀλούσα. Εἰ μὲν οὖν διὰ τὸ πρῶτον, ἄξιός αἰτιᾶσθαι ὁ αἰτιώμενος· θεοῦ γὰρ προθυμίαν ἀνθρωπίνῃ προμηθίᾳ ἀδύνατον κωλύειν. [...] Εἰ οὖν τῇ Τύχῃ καὶ τῷ θεῷ τὴν αἰτίαν ἀναθετέον, τὴν Ἐλένην τῆς δυσκλείας ἀπολυτέον.

Γοργίας, *Ἐλένης ἐγκώμιον* 6

3

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

- ⇒ **βουλήμασι:** ουσ. γ' κλ., ουδ. γένους (δοτ. πληθ.), τὸ βούλημα, τοῦ βουλήματος (= θέληση, σκοπός, πρόθεση).
  - ◆ **βουλήμασι Τύχης** = σύμφωνα με τους σκοπούς της Τύχης, από θέλημα της Τύχης.
- ⇒ **βουλευμάσι:** ουσ. γ' κλ., ουδ. γένους (δοτ. πληθ.), τὸ βούλευμα, τοῦ βουλεύματος (= απόφαση, σχέδιο, σκοπός).
  - ◆ **βουλευμάσι θεῶν** = σύμφωνα με τα σχέδια των θεών, από απόφαση των θεών.
- ⇒ **ψηφίσμασιν:** ουσ. γ' κλ., ουδ. γένους (δοτ. πληθ.), τὸ ψήφισμα, τοῦ ψηφίσματος (= ψήφισμα, πρόταση, απόφαση).

- ◆ *ψηφίσασιν Ἀνάγκης* = σύμφωνα με τις αποφάσεις του πεπρωμένου, από προσαγή της Ανάγκης.
- ☞ *ἔπραξεν ἃ ἔπραξεν*: έκανε ό,τι/όσα έκανε.
- ☞ *ἀρπασθείσα*: μτχ. παθητ. αορ. (ονομ. εν. – θηλ.) του ρήμ. *ἀρπάζομαι*.
  - ◆ *βία ἀρπασθείσα* = επειδή αρπάχτηκε με τη βία.
- ☞ *πεισθείσα*: μτχ. παθητ. αορ. (ονομ. εν. – θηλ.) του ρήμ. *πίθομαι* (= [+ δοτ.] πείθομαι σε κάτι, με κάτι).
  - ◆ *πεισθείσα λόγοις* = επειδή πείστηκε στους λόγους, με τα λόγια.
- ☞ *άλουσα*: μτχ. αορ. (ονομ. εν. – θηλ.) του ρήμ. *άλίσκομαι* (= συλλαμβάνομαι, κυριεύομαι).
  - ◆ *ἔρωτι αλούσα* = επειδή κυριεύτηκε από έρωτα.
- ☞ *Εἰ μὲν οὖν διὰ τὸ πρῶτον*: ενν. *ἔπραξεν ἃ ἔπραξεν*.
- ☞ *διὰ τὸ πρῶτον* (= για τον πρώτο λόγο): δηλαδή η φυγή της με τον Πάρο οφείλεται στους θεούς και στην Τύχη.
- ☞ *αἰτιάσθαι*: απρομφ. ενεστ. του συνηρ. ρήμ. *αἰτιάομαι, -ῶμαι* (= [μέσο] κατηγορώ, ενοχοποιώ· [παθητ.] κατηγορούμαι).
- ☞ *ὁ αἰτιώμενος* (= ο κατηγορούμενος, ο ένοχος): μτχ. ενεστ. (ονομ. εν. – αρσ.) του συνηρ. ρήμ. *αἰτιάομαι, -ῶμαι*.
  - ◆ *ἄξιος αἰτιάσθαι* = ἄξιός ἐστιν αἰτιάσθαι (= αξίζει να κατηγορείται ο ένοχος).
- ☞ *προθυμία, ἦ*: ουσ. α΄ κλ. (= ζήλος, όρεξη· καλή θέληση).
- ☞ *προθυμία θεοῦ*: η θέληση του θεού, η θεϊκή θέληση.
- ☞ *προμηθία, ἦ*: ουσ. α΄ κλ. (= πρόγνωση, πρόβλεψη, πρόνοια· περίσκεψη).
  - ◆ *ἀνθρωπίνη προμηθία* = με την ανθρώπινη προνοητικότητα, περίσκεψη.
- ☞ *ἀδύνατόν [ἔστι]* = είναι αδύνατο, δεν είναι δυνατό.
- ☞ *κωλύειν*: απρομφ. ενεστ. του ρήμ. *κωλύω* (= εμποδίζω).
- ☞ *αἰτία, ἦ*: ουσ. α΄ κλ. (= αιτία, αφορμή· ευθύνη, κατηγορία).
- ☞ *ἀναθετέον*: ρηματικό επίθ. του ρήμ. *ἀνατίθημι* (= αναθέτω, αποδίδω).
  - ◆ *τῇ Τύχῃ καὶ τῷ θεῷ τὴν αἰτίαν ἀναθετέον [ἔστι]* = *τῇ Τύχῃ καὶ τῷ θεῷ τὴν αἰτίαν δεῖ [ἡμᾶς] ἀνατιθέναι* (= στην Τύχη και στον θεό πρέπει να αποδώσουμε την κατηγορία).
- ☞ *δυσκλεια, ἦ*: ουσ. α΄ κλ. (= κακή φήμη, δυσφήμιση).
- ☞ *ἀπολυτέον*: ρηματικό επίθ. του ρήμ. *ἀπολύω* (= απελευθερώνω, απαλλάσσω).
  - ◆ *τὴν Ἑλένην τῆς δυσκλείας ἀπολυτέον [ἔστι]* = *τὴν Ἑλένην τῆς δυσκλείας δεῖ [ἡμᾶς] ἀπολύειν* (= την Ελένη πρέπει να απαλλάξουμε από την κακή φήμη).

4 ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Έκανε όσα έκανε [η Ελένη] είτε σύμφωνα με τους σκοπούς της Τύχης, τα σχέδια των θεών και τις αποφάσεις του πεπρωμένου είτε επειδή αρπάχτηκε με τη βία είτε επειδή πείσθηκε με λόγια είτε επειδή κυριεύτηκε από έρωτα. Αν λοιπόν είναι το πρώτο³, αξίζει την ευθύνη να την έχει μόνο ο υπαίτιος· γιατί είναι αδύνατον να εμποδίσει κανείς τη θεϊκή θέληση με την ανθρώπινη προνοητικότητα. [...] Αν λοιπόν πρέπει να αποδώσουμε την ευθύνη στην Τύχη και στον θεό, την Ελένη πρέπει οπωσδήποτε να την απαλλάξουμε από την κακή φήμη.

5 ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΛΛΗΛΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

1. Ποιες εκδοχές σχετικά με τον μύθο της Ελένης προσφέρουν τα παραπάνω αποσπάσματα;

- Ο Γ. Σεφέρης στο ποίημά του «Ελένη» επεξεργάζεται σχετικά με τον μύθο της Ελένης την εκδοχή ότι η πανέμορφη γυναίκα του Μενέλαου βρισκόταν στην Αίγυπτο και όχι στην Τροία, πως στην πόλη του Πριάμου ήταν μόνο το είδωλό της, ότι με το είδωλο αυτό πλάγιαζε ο Πάρος, πως γι' αυτό το είδωλο οι Έλληνες σφάζονταν δέκα ολόκληρα χρόνια και ότι όλα αυτά ήταν μια απάτη των θεών.
- Στο απόσπασμα από το έργο του Γοργία *Ελένης έγκώμιον* η φυγή της Ελένης με τον Πάρο δεν οφείλεται στην προσωπική της βούληση, αλλά ή στους θεούς και στην τύχη ή στην αρπαγή της με τη βία ή στο ότι πείστηκε με λόγια ή, τέλος, στο ότι υπέκυψε στα βέλη του έρωτα· συνεπώς οφείλεται σε παράγοντες ανώτερους από την ανθρώπινη βούληση, γεγονός που την απαλλάσσει από κάθε ευθύνη για την πράξη της.

2. Ποια κοινά στοιχεία συνδέουν τα παραπάνω αποσπάσματα με το κείμενο της Ενότητας;

Παρατηρώντας κανείς προσεκτικά τα παράλληλα κείμενα και το κείμενο της Ενότητας, μπορεί να διακρίνει την ύπαρξη κοινών στοιχείων μεταξύ τους:

- Και τα τρία κείμενα πραγματεύονται τον μύθο της ωραίας Ελένης.

3. Βλ. ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ, σελ. 52.

- Τόσο στο κείμενο του Σεφέρη (πρώτο παράλληλο) όσο και σε αυτό του Ηρόδοτου (κείμενο Ενότητας), δεν υιοθετείται η ομηρική εκδοχή ότι η γυναίκα του Μενέλαου βρισκόταν στην Τροία. Και στα δύο κείμενα υποστηρίζεται ότι η Ελένη δε βρισκόταν στην πόλη του Πριάμου.
- Και στα τρία κείμενα γίνεται αναφορά στον σημαντικό ρόλο των θεών στην υπόθεση με την Ελένη.

3. Γνωρίζετε άλλα έργα βασισμένα στον μύθο της ωραίας Ελένης;

Μέχρι τώρα έχουμε δει πως ο μύθος της ωραίας Ελένης έχει εμπνεύσει τον Ηρόδοτο, τον Γ. Σεφέρη, τον Γοργία τον Λεοντίνο, τον Όμηρο (βλ. ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ). Από όσα ακολουθούν όμως, φαίνεται πως ο μύθος αυτός είχε τόσο μεγάλη απήχηση, που εμφύσησε δημιουργική πνοή όχι μόνο στους λογοτέχνες αλλά και στους ανθρώπους της τέχνης όλων των εποχών. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι με τον μύθο αυτόν ασχολήθηκαν και οι τρεις μεγάλοι τραγικοί ποιητές της αρχαιότητας (Ευριπίδης, Αισχύλος, Σοφοκλής), ο ποιητής Στισίχορος με το ποίημα *Παλινοδία*, ο ρήτορας Ισοκράτης με τον επιδεικτικό λόγο *Έλένη*, ο Θεόκριτος με το ποίημα *Έλένης έπιθαλάμιος*, οι Λατίνοι ποιητές Βεργίλιος και Οβίδιος, ο Γ. Ρίτσος με τη δική του «Ελένη» κ.ά.

Όσον αφορά τους ανθρώπους της τέχνης, οι καλλιτέχνες όλων των εποχών εμπνεύστηκαν από το σύμβολο της γυναικείας ομορφιάς και απάθανάτισαν στιγμές της ζωής της, όπως η απαγωγή της από τον Θησέα και κυρίως από τον Πάρη, η συνάντησή της με τον Μενέλαο μετά την άλωση της Τροίας και η επιστροφή της στη Σπάρτη (απεικονίσεις σε σαρκοφάγους, αγγεία, τοιχογραφίες, χάλκινα ελάσματα, νομίσματα, ζωγραφικοί πίνακες κ.ά.).

ΣΤ΄ ΜΕΡΟΣ

Συμπληρωματικές ασκήσεις

1. **Να διαγραφούν οι φράσεις των οποίων το περιεχόμενο δεν αληθεύει:**
  - α. Ο Ηρόδοτος στο κείμενο της Ενότητας υιοθετεί την εκδοχή ότι η Ελένη βρισκόταν στην Τροία και όχι στην Αίγυπτο.
  - β. Ο ιστορικός στο κείμενο δικαιολογεί την εκτίμησή του για την παρουσία της Ελένης στην Αίγυπτο.

- γ. Η καταστροφή της Τροίας παρουσιάζεται από τον ιστορικό ως θεική βούληση.
- δ. Τα σοβαρά αμαρτήματα επισύρουν ολέθριες συνέπειες για τους δράστες τους.
- ε. Ο Πρίαμος, ο βασιλιάς της Τροίας, επέτρεψε να ικανοποιηθεί η επιθυμία του γιου του, του Αλέξανδρου, και να κινδυνεύσει ο λαός του.
- στ. Οι λέξεις *έκων* και *άκων* είναι μεταξύ τους αντώνυμες.
- ζ. Ο ρηματικός τύπος *λέγουσιν* είναι οριστική ενεστώτα.

2. Να γράψετε τους ρηματικούς τύπους που ζητούνται:

- α. **πράττω**: γ' ενικό οριστικής και ευκτικής ενεστώτα και αορίστου ενεργητικής φωνής.
- β. **κινδυνεύω**: γ' πληθυντικό οριστικής και υποτακτικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής.
- γ. **φυλάττω**: β' ενικό οριστικής ενεστώτα, μέλλοντα και παρακειμένου ενεργητικής φωνής.
- δ. **λέγω**: γ' ενικό όλων των εγκλίσεων ενεστώτα ενεργητικής φωνής.
- ε. **λύομαι**: β' ενικό προστακτικής ενεστώτα και παρακειμένου μέσης φωνής.
- στ. **γράφομαι**: β' ενικό και πληθυντικό οριστικής και προστακτικής παρακειμένου μέσης φωνής.
- ζ. **παρασκευάζομαι**: β' ενικό σε όλες τις εγκλίσεις του αορίστου μέσης φωνής.
- η. **πείθομαι**: β' πληθυντικό πρόσωπο σε όλες τις εγκλίσεις του παρακειμένου μέσης φωνής.

3. Να τοποθετήσετε τα ουσιαστικά του πίνακα που ακολουθεί στις αναγραφόμενες σ' αυτόν πτώσεις:

ουσιαστικό	γεν. ενικού	δοτ. ενικού	κλητ. ενικού	δοτ. πληθ.	αιτιατ. πληθ.
ἡ πόλις					
ὁ γονεύς					
τὸ κτῆμα					
ἡ εἰκὼν					
ὁ πράκτωρ					
ὁ σωτήρ					
ὁ κηφήν					
ὁ πατήρ					

4. Να αναγνωρίσετε γραμματικά και συντακτικά τους υπογραμμισμένους ονοματικούς ρηματικούς τύπους (απαρέμφατα και μετοχές) στα παραδείγματα που ακολουθούν:

- α. οὐδὲν τούτων οἱ στρατιῶται ἐβούλοντο πράξει.
- β. Τούτους φημί φρονίμους εἶναι.
- γ. Ὡν ἔνεκα ἐπεχείρησα γράφειν τὸν λόγον τούτον.
- δ. Τὰς σπονδὰς προτέρους λελυκέναι ἠγοῦντο αὐτούς.
- ε. Καὶ ταύτην τὴν ἐπιστολήν τινες εὖ ἔφασαν γεγράφθαι.
- στ. Ἐγὼ αὐτὸν οἶμαι (= νομίζω) περὶ τοῦ σώματος τοῦ ἑαυτοῦ κινδυνεύσειν.
- ζ. Μετὰ δὲ ταῦτα Λύσανδρος τοὺς συμμάχους ἐκέλευσε βουλευέσθαι περὶ τῶν αἰχμαλώτων.
- η. Καὶ φασὶ μὲν οὐδένα τούτων πρότερον παρασκευάσασθαι.
- θ. Τίνες ὑμῶν εἰσιν οἱ βοηθήσοντες Δημοσθένει;
- ι. Οἱ μὲν Θηβαῖοι ταῦτα ἀκούσαντες ἔγνωσαν (= ἐκρίναν/αποφάνθηκαν) δίκαια τὸν Εὐφρονα πεπονθέναι.
- ια. Ταῦτα πράξοντες ἦλθον.
- ιβ. Περικλῆς φίλος μοι ὦν τυγχάνει.
- ιγ. Δημοκρατίας οὐσίης οὐκ ἔστι παρρησία.
- ιδ. Οὗτοι πατρίδα τὴν ἀρετὴν ἠγησάμενοι τοιαύτην τοῦ βίου τελευτήν ἐποιήσαντο.
- ιε. Ἀλκιβιάδης δὲ ἐδίδωκεν ἔχων τοὺς τε ἰππέας καὶ τῶν ὀπλιτῶν εἴκοσιν καὶ ἑκατόν.

[Μετάφραση των παραδειγμάτων στη νέα ελληνική

- α. Οι στρατιώτες δεν ήθελαν να κάνουν τίποτε από αυτά.
- β. Λέω ότι αυτοί είναι συνετοί.
- γ. Γι' αυτά επιχείρησα να γράψω αυτό τον λόγο.
- δ. Πίστευαν πως αυτοί είχαν καταλύσει τις συμφωνίες πρωτύτερα.
- ε. Μερικοί είπαν ότι αυτή η επιστολή είχε γραφτεί ωραία.
- στ. Εγώ νομίζω ότι αυτός θα διακινδυνεύσει για τη ζωή του.
- ζ. Ύστερα από αυτά ο Λύσανδρος διέταξε τους συμμάχους να πάρουν αποφάσεις για τους αιχμαλώτους.
- η. Και ισχυρίζονται ότι κανείς από αυτούς δεν προετοιμάστηκε πρωτύτερα.
- θ. Ποιοι από εσάς είναι εκείνοι που θα βοηθήσουν τον Δημοσθένη;
- ι. Οι Θηβαίοι, όταν άκουσαν αυτά, αποφάνθηκαν ότι ο Εὐφρων είχε πάθει δίκαια.
- ια. Ἦρθαν για να πράξουν αυτά.
- ιβ. Ο Περικλής τυχαίνει να είναι φίλος μου.
- ιγ. Ενώ είναι δημοκρατία, δεν υπάρχει ελευθεροστομία (= ελευθερία έκφρασης).
- ιδ. Αυτοί, επειδή θεώρησαν την αρετή πατρίδα, πέθαναν με τέτοιο τρόπο.
- ιε. Ο Αλκιβιάδης καταδίωκε έχοντας τους ἰππείς και ἑκατόν εἴκοσι από τους οπλίτες.]

5. Να χαρακτηρίσετε τους προσδιορισμούς (ομοιόπτωτους – ετερόπτωτους ονοματικούς, επιρρηματικούς) στα παραδείγματα που ακολουθούν:

- α. Ἔτι δὲ χρήματα μὲν ὀλίγα, φίλους δὲ πολλοὺς κέκτηται.*
β. Εὐρήσετε γὰρ τὰς μὲν ἄλλας ἀδικίας μέρος τι τοῦ βίου βλαπούσας, τὴν δ' ὕβριν ὅλοις τοῖς πράγμασιν λυμαιομένην.
γ. Ὁ μὲν ἀγὼν μοι μέγας ἐστί, ὦ ἄνδρες δικασταί.
δ. Καὶ Θρασύβουλος μὲν δὴ μάλα δοκῶν ἀνὴρ ἀγαθὸς εἶναι οὕτως ἐτελεύτησεν.
ε. Πρόξενος δὲ ὁ Βοιωτίας εὐθύς μὲν μειράκιον ὦν ἐπεθύμει γενέσθαι ἀνὴρ τὰ μεγάλα πράττειν ἰκανός· καὶ διὰ ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν ἔδωκε Γοργία ἀργύριον τῷ Λεοντίνῳ.
στ. Κοινὰς δ' ἀλλήλοις τὰς ἐκ τῶν κινδύνων ἐλπίδας ποιήσαντες ἐλευθέραις ταῖς ψυχαῖς ἐπολιτεύοντο, νόμῳ τοὺς ἀγαθοὺς τιμώντες καὶ τοὺς κακοὺς κολάζοντες.

[Μετάφραση των παραδειγμάτων στη νέα ελληνική

- α.** Ακόμη έχει αποκτήσει λίγα χρήματα αλλά πολλούς φίλους.
β. Γιατί θα βρείτε ότι οι άλλες αδικίες βλάπτουν ένα μέρος της ζωής, η ύβρη όμως καταστρέφει όλα τα πράγματα.
γ. Ο δικαστικός μου αγώνας είναι μεγάλος, κύριοι δικαστές.
δ. Και ο Θρασύβουλος λοιπόν, που φαινόταν ότι ήταν άντρας πραγματικής αξίας, πέθανε με αυτό τον τρόπο.
ε. Ο Πρόξενος από τη Βοιωτία από τη μικρή κιόλας ηλικία επιθυμούσε να γίνει άντρας ικανός να διαχειρίζεται τα πολιτικά· και εξαιτίας αυτής της επιθυμίας πλήρωσε χρήματα στον Γοργία τον Λεοντίνο.
στ. Αφού συνδέθηκαν μεταξύ τους με την κοινότητα των συμφερόντων στους κινδύνους, ζούσαν ως πολίτες με ελεύθερες τις ψυχές τους, τιμώντας τους αγαθούς και τιμωρώντας τους κακούς σύμφωνα με τον νόμο.]

